

מדינת ישראל
המזכירות הפדגוגית
אגף אמנויות
הפיקוח על החינוך המוזיקלי

כתיבה ועריכה:
ענת דור
רינה כלף

לכל שיר יש שם

תוכן עניינים

3.....	אורי (עקרה)
6.....	אחי הצעיר יהודה
10.....	אלעד ירד אל הירדן
13.....	בובה זהבה
16.....	גלי
19.....	דודו
24.....	דור
27.....	הרצל
32.....	זמר על אמנון
35.....	יונתן סע הביתה
38.....	כינור דוד
41.....	מיכאל
45.....	משה
48.....	נומי נגה
51.....	נועה
55.....	נערה ושמה כנרת
58.....	רחל של כנרת
61.....	שותפים
67.....	שיר לשירה

אורי (עקרה)

מילים: רחל

לחן: אחינועם ניני

בן לו היה לי

ילד קטן

שחור תלתלים ונבון

לאחוז בידו ולפסוע לאט

בשבילי הגן

ילד קטן

אורי אקרא לו

אורי שלי

רך וצלול הוא השם הקצר

רסיס נהרה

לילדי השחרחר

אורי אקרא לו

אורי אקרא

עוד אתמרמר כרחל (האם)

עוד אתפלל כחנה בשילה

(עוד) אחכה

לו

רחל (1890-1931), משוררת ישראלית נולדה ברוסיה ועלתה ארצה בשנת 1909, הצטרפה לקבוצה השיתופית כנרת ויתרה בתקופה זו על כתיבתה לטובת עבודת אדמה ובניית הארץ. בימים אלה ראתה רחל את תקופת החיים הטובה ביותר בחייה ואהבתה לכינרת מובעת ברבים משיריה. בשנת 1913 נסעה רחל לצרפת שם השתלמה בחקלאות ובציור. מלחמת העולם הראשונה עקבה אותה מלחזור לארץ לכן נאלצה לחזור לרוסיה ובשנת 1919 שבה לאר והצטרפה לקבוצת דגניה. כשהתגלתה אצלה מחלת השחפת, נאלצה לעזוב את הקיבוץ. שנותיה האחרונות עברו עליה בבדידות וביסורים.

רבים רואים ברחל את המשוררת העברית הראשונה. הנושאים שעליהם היא כתבה בשיריה: הקשר העמוק לארץ ולטבע, אהבה נכזבת ועקרות. שירתה אהובה על קהל גדול של קוראים, ורבים משיריה הולחנו בסגנונות מוסיקליים שונים.

תקציר מתוך: http://www.education.gov.il/tochniyot_limudim/shira/k_22.htm

אחינועם ניני זמרת, מלחינה ומוסיקאית ישראלית. ידועה בכינוייה הבינלאומי "נועה".

התפרסמה בעולם ובמיוחד באירופה כאמנית פופ ומוסיקת עולם. נולדה ב-1969 בתל אביב, בעקבות מילגת לימודים שקיבל אביה (דוקטור להנדסה כימית) עברה לגור מגיל שנתיים בברונקס שבארה"ב. במקביל ללימודיה הפורמאליים רשמו אותה הוריה ללימודי זמרה ומחול. היא מעידה על עצמה שכבר מגיל צעיר ביותר נהגה לחבר שירים. בגיל 15 החלה את למודיה בתיכון לאומנויות הבמה בניו יורק והצטרפה ל"צופי צבר" אחד מסניפי תנועת הצופים הישראלים במקום. שם התחזקה בה הזיקה לעברית, לישראל ולציונות. בגיל 17, חזרה לארץ וכעבור מספר שנים חזרה הוריה לארץ בעקבותיה.

בצבא שרתה אחינועם ניני בלהקת פיקוד צפון ובתום השירות, החליטה להקדיש את עצמה לקריירה של זמרת. ב-1990 התקבלה לבית הספר למוסיקה "רימון", שם פגשה את אחד ממייסדיו, גיל דור, גיטריסט ומעבד ומאז החלו לעבוד כצמד מוסיקלי.

ניני ודור מופיעים בארץ ובעולם ומשתפים פעולה עם אמנים נוספים. שניהם יוצרים ומחדשים ומבצעים קשת רחבה של שירים בעיבוד ייחודי ואישי משלהם. בסדנא שהעבירו לבני נוער הם ספרו כי בכל ביצוע חשוב להם לחדש ולהביא משהו מעצמם, זה המניע שלהם לכתוב מילים, להלחנת מוסיקה, לעיבודים ולביצוע השירים. האתגר חשוב להם במיוחד כאשר הם בוחרים לשיר.

רפרטואר השירים של ניני ודור כולל שירים בהשראת ג'אז, פופ ורוק כאלו של הביטלס ומדונה, שירים שנכתבו והולחנו על ידם, שירים פרי עטה של המשוררת לאה גולדברג שהמפורסם מביניהם "הוא" המוכר בכינוי "בואי כלה", ושיר אחד של רחל "עקרה" הידוע בכינוי "אורי". אלו האחרונים נכתבו במסגרת פרויקט "רחל ולאה" של ניני ודור.

התקציר מתוך:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%97%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%A2%D7%9D_%D7%A0%D7%99%D7%A0%D7%99

על השיר "עקרה" (אורי):

השיר אורי הוא אחד מן השירים שנכלל בקובץ שיריה של רחל הנקרא "מנגד". שם הקובץ מסמל את שאיפות חייה של רחל אשר ראתה מנגד ולא יכלה לממשן. בשיר "עקרה" מובע יגונה של רחל על כך שלא זכתה לחבוק בן. את שמו של הילד מגלה לנו רחל בסיומה של היכרות קצרה עם הילד: ילד קטן, נבון, שחור תלתלים ובתיאור כמיהתה לרגעים פשוטים, הליכה בגן עם בנה ככל אם. שמו של הבן, מופיע שלוש פעמים השם הוא "רסיס נהרה" – "אורי" – רסיס של אור גדול. אך הוא עצמו אור גדול שמביא אתו טוב ושמחה. רחל מדמה את עצמה לרחל וחנה. יש בה ממרמור רחל אמנו ומתקוות חנה. את שירה היא מסיימת בתקווה, תפילה ואופטימיות: "עוד אחכה לו".

תקציר מתוך: <http://www.sikumuna.co.il/wiki/%D7%A2%D7%A7%D7%A8%D7%94>

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:
 - מי כתב את השיר? למה הוא מתגעגע?
 - איזה מן ילד הוא "אורי"? מדוע לדעתכם בחר המשורר בשם זה?
 - למה אתם מתגעגעים? מדוע?
 - איזה שם הייתם בוחרים לילד שלכם? מדוע?
2. אודות רחל המשוררת והקשר בין חייה לשיר
3. מדוע בוחרת רחל להזכיר בשירה את רחל וחנה?
4. הביאו דוגמאות לרצונה האישי פרטי של רחל?
5. מדוע לדעתכם מספר השורות מתקצר בבית האחרון?
6. "אל הנער הזה התפללתי ויתן לי ה' לי את משאלתי אשר שאלתי מעמו" (שמואל א' 27). גם חנה בדבריה וגם רחל בשירתה מביעות תפילה. מתי שרה כל אחת את השירה? מה היה מצבה הרגשי של כל אחת מהדמויות כששרו את השיר?

פעילויות במוסיקה:

השיר בביצוע אחינועם ניני:

<http://www.youtube.com/watch?v=jGU8X10Npqc&feature=related>

האזינו לשיר:

1. האם לדעתכם מצליחה הזמרת להביע בקולה את האהבה והכמיהה של המשוררת לבן? כיצד?
2. באיזה כלי מלווים את שירת הזמרת? האם לדעתכם מוסיפה הנגינה לתחושה למסר בשיר? כיצד?
3. האם הלחן שהלחינה אחינועם ניני לשיר "מצייר" את המילים והאווירה שבשיר? חפשו מקומות שבהם מעשיר הלחן את המילים והאווירה שבטקסט והסבירו כיצד.
4. אחינועם ניני וגיל דור הם צמד יוצרים המנסים לחדש לרגש ולתת פרשנות ייחודית משלהם לכל שיר שהם יוצרים. את השיר הלחינה אחינועם ניני, גיל דור עיבד אותו, אחינועם שרה אותו וגיל דור מלווה אותה בגיטרה. מה הייתם כותבים להם על הדרך שהם בחרו להלחין ולבצע אותו?
5. לאחר שהאזנתם לשיר ומצאתם את הקשרים בין המוסיקה לטקסט, נסו להביע בנגינה ו/או בשירה מילים או רגשות שהשיר מעלה בכם. (אהבה, געגוע, בן, אור, תקווה, ייאוש, רכות ועוד...)
6. האזינו לשיר בלחן של יוסף מוסטקי **בביצועה של הזמרת דורית ראובן**
https://www.youtube.com/watch?v=gDq_mn_NwIA
7. ערכו השוואה בין הלחן של אחינועם ניני ללחן הנ"ל.
8. איזה לחן בעיניכם מביע יותר את הכמיהה והערגה לבן?

אחי הצעיר יהודה

מילים: אהוד מנור

לחן: יוחנן זראי

אחי הצעיר יהודה,
האם אתה שומע?
האם אתה יודע?
השמש עוד עולה כל בוקר
ואורה לבן,
ולעת ערב רוח מפזרת
את עלי הגן.
הגשם הראשון
ירד לפני יומיים,
בערב יום שלישי,
ושוב אפשר לראות שמיים
בשולית על הכביש הראשי.

אחי הצעיר יהודה
האם אתה שומע?
האם אתה יודע?
בגן הילדים שלך
לומדים כבר שיר חדש,
ובתיכון התלמידים
שוב מתעמלים על המגרש.
רוחות ערבית
מייללות על המרפסת
את כל שירי הסתיו,
ואמא מחכה בסתר,
שאולי עוד יגיע מכתב.

אחי הצעיר יהודה
האם אתה שומע?
האם אתה יודע?
כל חבריך הטובים
נושאים דמותך עמם,
ובכל הטנקים על קווי הגבול
אתה נמצא איתם
אחי הטוב,
אני זוכר את שתי עיניך,
והן פותרות חידה.

ובני הרך יפה כמוד
בשמך לו אקרא - יהודה.

אהוד מנור (1941-2005), חתן פרס ישראל בתחום הזמר העברי לשנת 1998, מגדולי כותבי השירים העבריים, עסק גם בתרגום וכתובה לתיאטרון ולמופעי בידור. בשנת 1970 החל מנור לעבוד בתיאטרון, כאשר תרגם את מחזמר הרוק האמריקני "שיער". בעקבות ההצלחה הגדולה של "שיער" תרגם מנור עוד עשרות מחזות זמר והצגות שהועלו על הבמה בארץ כמו "קברט", "אחים בדם", "סיפור הפרברים" ו"שיקגו". בשנות ה-70 וה-80 כתב מנור מילים לשירים לרוב אמני התקופה בתחום הזמר, ושיתף פעולה עם מיטב המלחינים - מתי כספי, נורית הירש, יאיר רוזנבלום ואחרים. שיריו הפכו ללהיטים ונכנסו לקלאסיקה של הזמר העברי. ב-1995 זכה אהוד מנור בפרס אקו"ם על מפעל חיים בפזמונאות, וב-2005 החליטה אוניברסיטת בר אילן להעניק למנור תואר דוקטור של כבוד.

יוחנן זראי נולד ב-1929 בבודפשט שבהונגריה. הוא למד קומפוזיציה וניצוח באקדמיה למוזיקה בבודפשט ובזלצבורג. בשנת 1950 עלה ארצה. שרותו הצבאי בצה"ל כלל הלחנת שירים כמעט לכל להקות צה"ל: להקת הנח"ל, פיקוד המרכז, פיקוד הצפון, גייסות השריון ואחרות. הוא כתב מוזיקה לתסכיתים ב"קול ישראל", מוזיקה ושירים להצגות תיאטרון, לסרטים, למופעים בבימה הקלה ולתיאטרון ילדים. זראי כתב מוזיקה להצגות הקאמרי השונות ביניהן: מסכות, אני והסרז'נט, נערת החלומות, דון פרלימפלין ואשת הסנדלר הנפלאה, הבתולה מרומא, המלך אובו ועוד. במהלך שנותיו הלחין שירים לאמנים מובילים ושיתף פעולה עם הפזמונאים חיים חפר ודידי מנוסי. בין שיריו: "אם רק תבואי בחמש", "צריך ישן", "תן לגמור מילה" ו"תפוח הזהב", "שיר הקטר", "הסלע האדום", "למה לא אמרת לי" ו"שיר ההד". זראי הוא חתן פרס נורדאו.

הסיפור שמאחורי השם "יהודה":

השיר "אחי הצעיר יהודה" נכתב על ידי אהוד מנור, לזכר אחיו הצעיר, יהודה וינר. יהודה וינר (מנור) נולד בבנימינה, התייתם מאביו כשהיה בן שבע, למד בבית הספר היסודי בבנימינה ולאחר מכן למד בבית הספר התיכון האיזורי שבפרדס חנה. בזמנו הפנוי אהב לשחק כדורגל ופינג-פונג. יהודה היה תלמיד מצטיין. בנובמבר 1967 גויס לצה"ל והוצב לחיל השריון. הוא נפל בקרב בפורט תאופיק ליד תעלת סואץ שבסיני ב-8.9.1968. יהודה הובא למנוחת עולמים בבנימינה.

השיר "אחי הצעיר יהודה", שבוצע לראשונה על ידי להקת גייסות השריון בשנת 1969, הפך לאחד משירי ההספד של היצירה הישראלית העכשווית. אהוד מנור לא ניסה להיות בשירתו "שליח ציבור". במרבית שיריו אין מקום לנוסח "אנחנו". לפי תפיסתו, פזמונאי יכול לדבר רק בשם עצמו, ואכן הוא הביא בשיר זה, כמו גם בשירים רבים אחרים, את קולו הפרטי, האינטימי, הרגיש והחושפני. שירתו פעמים רבות הפכה לשירת רבים. זעקתו בשיר "אחי הצעיר יהודה" הפכה להיות זעקתם של רבים שיקיריהם נפלו בקרבות. בשיר "אחי הצעיר יהודה" כמעט לא ניתן להבחין בכך שמדובר בחלל שנפל בקרב. האיזכור היחידי של צבא בשיר - "ובכל הטנקים על קווי הגבול אתה נמצא אתם" - נוגע לחברים ולחברות, ולא לקרב או למלחמה.

בסיום השיר כותב אהוד מנור: "ובני הרך יפה כמוך, בשמך לו אקרא - יהודה". הוא מבטיח לקרוא לבנו על שם אחיו ואכן הוא מקיים הבטחה זו, כעבור מספר שנים, עם הולדת בנו ידי (יהודה) בשנת 1974. ידי (יהודה) מעולם לא שמע את אביו מבטא את שמו המלא- כל חייו הוא קרא לו ידי.

שנים אחרי מות אחיו סיפר אהוד מנור בראיון: "בחורף אותה שנה הקליטה חוה אלברשטיין שיר שלי שנקרא "מות הפרפר", אחי שמע את ההקלטה כשנלחם בתעלה וכתב לי במכתב "זה הכיוון שאתה צריך לשמור עליו. הכיוון הלירי". הוא נהרג אחרי כמה חודשים, ובשבילי הפך לפרפר מהשיר הזה. אנשים לא יודעים כמה שירים כתבתי עליו מבלי שאני מזכיר את שמו בשיר. "אין לי ארץ אחרת", למשל, "בשנה הבאה" או "כשתבוא" על רון ארד, שנכתב כששאלתי את עצמי מה הייתי כותב אם היה סיכוי שאחי יחזור. בקיצור, רוב שירי העצובים באים מיהודה אחי. הפנמתי אותו והוא הפך להיות חלק ממני. כשהובלתי את בני יהודה (ידי) לחופה, לא יכולתי להשתחרר מהתחושה שאני מוליך אותו.

מתוך אתר טיפו: <http://www.tipo.co.il/news.asp?nid=45070&inter=1>

במקור כתב אהוד מנור את המילים "החתולים מייללים על המרפסת ומבקשים חלב" במקום השורה המוכרת "רוחות ערבית מייללות על המרפסת את כל שירי הסתיו" (בתוכניה הראשונה שיצאה ל"פשוט שריזון" ניתן לראות זאת). מנור שינה את השורה אחרי מספר קצר של הופעות לשורה המוכרת. כשנשאל מנור מדוע עשה זאת הוא אמר: "חשבתי שאנשים יגידו שהחתולים והחלב לא קשורים לשיר, ולכן שיניתי"

מתוך אתר מימה: http://www.mima.co.il/fact_page.php?song_id=198

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- לזכר מי נכתב השיר?
- השיר רווי געגועים וערגה לאח הצעיר בתחנות חיים שונות. מהן אותן תחנות ואיזו תחושה מועברת אלינו מתחנה לתחנה?

פעילויות טקסט-מוסיקה:

- השיר פותח בקוורטה בעליה במילה "אחי"- נסו להסביר מדוע.
- מדוע לדעתכם חוזרת המנגינה בשתי המילים "הצעיר יהודה" (בשורה הראשונה) ?
- איזה תחושה יש בסוף המשפט הראשון? האם האקורד משתנה? האם המשפט מסתיים כמשפט סגור (על הטוניקה) או כמשפט פתוח (דומיננטה)? מדוע?
- מדוע לדעתכם בוחר המשורר לפתוח במילים "אחי הצעיר יהודה"? התייחסו לחשיבותן של כפילויות בטקסט וכיצד הן משפיעות על הלחן.

- סמנו את השאלות שבשיר. שימו לב למנגינה במילים אלה. כיצד מתאר המלחין את השאלות?
- אלו עונות מתוארות בשיר? כיצד אנו חשים את העונה במלודיה?
- היכן משתמש המלחין שוב במרווח קוורטה בעלייה (באלו מילים)? נסו לחשוב מדוע?
- כיצד מסתיים השיר? באלו מילים ובאיזה מרווחים?
- נסו לצייר את התנועה המלודית של השיר. מה גיליתם? כיצד הוא מתחיל וכיצד הוא מסתיים? הסבירו מדוע.
- המשורר אהוד מנור מזכיר בשיר את אמו, את אחיו "יהודה", את עצמו ואף את בנו, שטרם נולד עם הבטחה שיקרא "יהודה". האם גם בלחן יש תחושה של סגירת מעגל? כיצד?

אלעד ירד אל הירדן

מילים ולחן: אברהם זיגמן

אלעד ירד אל הירדן
הוא ראה הכל פורח
להרדוף אותו הריח
ממש כמו בראשונה.

אלעד ירד אל הירדן
הערבה ירוקה כפליים
והנה שקטים המים
ממש כמו בראשונה.

אלעד אלעד יקים הגשר
כמעשה אבות
אלעד אלעד ירקום הקשר
בין הלבבות.

אלעד ירד אל הירדן
הוא נטש אבני הקלע
אבני גזית חצב מסלע
ממש כמו בראשונה.

אלעד ירד אל הירדן
לחדש אורחות כקדם,
זקן ונער בם ירדו
ממש כמו בראשונה.

אלעד אלעד יקים הגשר...

אלעד ירד אל הירדן
שני מחנות חיבר בגשר
ברית תהי לנו וקשר
ממש כמו בראשונה.

אלעד ירד אל הירדן
הוא הביט בתכול רקיע
יונים צחורות אל על הפריח
ממש כמו בראשונה.

אלעד אלעד יקים הגשר...

אלעד ירד אל הירדן
הוא ראה הכל פורח
להרדוף אותו הריח
ממש כמו בראשונה.

אברהם זיגמן (נולד 1949) יליד הארץ, לשעבר חבר קיבוץ נחשון. שנים רבות עבד כעורך תוכניות ב'קול ישראל'. הוא חסיד חב"ד לכל דבר ועניין שהמשיך למרות השינוי שחל בחייו לעבוד בתחנה שכל כולה שירים ישראלים. עוד משיריו: נחל נערן.

הסיפור שמאחורי השם "אלעד": אלעד הוא אלעד אופיר, בנו של שייקה אופיר ז"ל, מאבות ההומור הישראלי. אלעד אופיר בתחילת שרותו הצבאי הלך לצנחנים, אולם לאחר זמן מה, הוקמה להקת הצנחנים ואברהם זיגמן שניגן בלהקה ועמד לפני שחרור, קיבל אותו. אופיר נקשר מאוד אל זיגמן.

בחודש ספטמבר שנת 1970 המוכר כ"ספטמבר השחור", המתרחשת בבקעת הירדן גברה וגררה גיוס מילואים בישראל. בין המגויסים היו גם אמנים רבים. המשורר והמלחין אברהם זיגמן, שאת שירותו הסדיר עשה בלהקה צבאית, נקרא אף הוא למילואים והוצב בלהקה מאולתרת לצד שייקה אופיר. זיגמן, שהכיר את אופיר וידע כי בנו אלעד משרת בצבא באיזור המתרחות, מיהר להתעניין: 'איפה אלעד?' ואופיר השיב: 'אלעד ירד אל הירדן' (במילעיל). "זה הדליק בי את השיר כולו", סיפר זיגמן. שנים אחר כך הסתבר לזיגמן שכבר חז"ל חידדו את שמו של הנהר המזרחי ואמרו בילקוט שמעוני "למה נקרא ירדן? שירד מדן".

כשאברהם זיגמן כתב את השיר 'אלעד ירד אל הירדן', הוא החליט לגשת לנעמי שמר משום שהוא הסתבך מעט עם השיר: "היתה לי בעיה. בין השורה השנייה לשלישית לא היה לי מקום לנשום. כשהגעתי אל נעמי שמר ובדף היה כתוב 'למלוח אותו הריח ממש כמו בראשונה', היא אמרה לי: יש לך עוד בעיה. המילה מלוח היא שלי ('ורית המלוח על המים' בתוך השיר 'חורשת האקליפטוס'). נעמי בקשה ממני לבחור במילה ההרדוף, וכך זה נשאר. זיגמן הסכים, והשינוי הסתדר לו מצוין מבחינת ההברות. "דבר שני, היא אמרה 'תכניס סינקופה', ופתרה לי בשביר שנייה מה שניסיתי אני לפתור חודשים.. כך השיר יצא מבית הסוהר" (ציטוט מאת מלח הארץ בעיתון "בשבוע" גליון ראש השנה תש"ע)

השיר "אלעד ירד אל הירדן" הוא שיר השואף לחזור לפסטורליה של הירדן, לזרימה, לברית, לחבור, ליונים צחורות. בשיר הרמזים לספורים תנ"כיים:

אבני קלע – הרמו לדוד שניצח את גוליית: "וַיִּחַזַק דָּוִד מֶן-הַפִּלְשְׁתִּי בַקֶּלַע וּבַאֲבֶן". שמואל א, יז, נ.

אבני גזית – הרמו לאבנים ששלמה בנה מהן את בית המקדש: "וַיִּצְוּ הַמֶּלֶךְ, וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֵלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת, לַיִסֵּד הַבַּיִת - אֲבָנֵי גִזִּית" מלכים א, ה, לא.

דודו זכאי, שבצע את השיר לראשונה, קיבל תגובות אינספור על השיר ועל השלכותיו. "החלום שלי", סיפר פעם דודו זכאי בתוכנית רדיו, "הוא לערוך כנס של כל אותם ילדים שההורים שלהם פגשו אותי ואמרו לי שקראו להם אלעד על שם השיר המפורסם."

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- תרמילון ובו הסברים על המילים הלא מובנות
- באיזו שורה מסתיימים כל הבתים? מה אנו למדים על המצב בהווה מהחזרה על שורה זו?
- מהו החזון בשיר זה?
- מה תפקידו של אלעד בשיר ואת מי הוא מייצג לדעתכם?

פעילויות במוסיקה:

- למרות המקצב המנוקד בלחן לשיר התחושה שמעביר הלחן היא תחושת נינוחות. מה בלחן מעביר את התחושה הנ"ל?
- מדוע לדעתכם שונה הסולם בבית מהסולם בפזמון?
- נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע פסטורלי.
- הצעה לקונטרפונט המתאר את אופיו של השיר, התנועות והזרימה שבו:

בובה זהבה
מילים: מרים ילן שטקליס
לחן: שמוליק קראוס

עייפה בובה זהבה
ועייף מאוד הדוב
הצללים לחדר באו
לוחשים לי לילה טוב

במיטה שוכבת נורית
על ידה יושב דובון
וחתול וגם ארנבת
וכולם רוצים לישון

אך לפתע קמה נורית
אבא אבא היא קוראה
בוא מהר גרש החושך
הוא מפריע ילד רע

צחקה בובה זהבה
וצחק מאוד הדוב
למה לגרש החושך
והרי הוא ילד טוב

מרים ילן שטקליס (1900-1984), משוררת ישראלית, נולדה באודסה. השם ילן הוא צירוף אותיות שמו של אביה **י**הודה **ל**יב **נ**יסן. בוגרת מדעי הרוח מאוניברסיטת חרקוב ומדעי היהדות באוניברסיטת ברלין. למדה ספרנות בפריס. התגוררה בירושלים ועבדה בספריה הלאומית במשך 30 שנה. כלת פרס ישראל לספרות בשנת 1956.

שטקליס התייתמה בגיל צעיר. חיה שנים ארוכות בבדידות ובחולי. כתבה מספר ספרי ילדים בהם תיארה ברגישות רבה חוויות של ילדים. בשיריה לקולם ולמעשיהם של הילדים להישמע, שטקליס האמינה שאין ילדים רעים אלא ההתנהגות לעיתים אינה ראויה. תכני שיריה מתאימים לטווח גילאים רחב מפעוטות ועד לילדים בכתות ד'-ה'. רבים משיריה (45) הולחנו. תקציר מתוך אתר אלמוג:

http://beitberl.ac.il/almog_4/Attachments/676a89a4-1c08-4b5d-876b-696e3b5d8ebc.doc

שמוליק קראוס נולד בירושלים. בנעוריו רקד סטפס ויותר מאוחר הופיע כרקדן והיה מורה לריקוד בבית ספר לסטפס בחיפה. לאחר שירותו הצבאי גילה את אהבתו למוסיקה כזמר, מלחין ונגן גיטרה. קראוס החל את הקריירה שלו כמוסיקאי בשנות החמישים וכך עד שנות ה-90 שר עם אשתו ג'וזי כץ ועם זמרים נוספים שחבר אליהם והלחין עבורם, ביניהם אריק איינשטיין. "חבורת לול" היתה ההרכב המפורסם ביותר שקראוס השתתף בו. קראוס נמנה עם בכירי המוזיקאים הישראלים, ותרם רבות למהפכת הרוק והפופ במוזיקה הישראלית בשנות ה-60 ובשנות ה-70. תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A9%D7%9E%D7%95%D7%9C%D7%99%D7%A7_%D7%A7%D7%A8%D7%90%D7%95%D7%A1

על השיר "בובה זהבה":

השיר בובה זהבה הוא שיר ערש לילדים שבמרכזו נורית, ילדה שרוצה לישון אך חוששת מהחושך. הצעצועים שלה הבובה זהבה, הדובון, הארנבת והדוב מקבלים תכונות אנושיות. החושך בעבורם הוא תנאי נפלא לישון אך נורית חוששת ממנו ומבקשת מאבא שיסלק את החושך ה"ילד רע". בבית האחרון מעבירה מרים ילן שטקליס בחיך מסר מרגיע לכל הילדים החוששים מהחושך באמצעות הבובה זהבה והדוב: החושך הוא ילד טוב.

מסתבר שמאחורי השיר "הבובה זהבה" מסתתר סיפור של ילדה אמיתית, שהיוותה למרים ילן-שטקליס את ההשראה לכתיבת השיר. נורית רייכמן, ילידת ירושלים, היא הילדה נורית שקראה "אבא אבא" באמצע הלילה, וביקשה שיבוא לגרש את החושך. נורית רייכמן סיפרה באחת מתוכניות הרדיו: "הוריי עבדו עם מרים ילן שטקליס בספרייה הלאומית, שם אמי סיפרה בכל בוקר את ה'חוכמות' האחרונות של ילדיה. לשטקליס עצמה לא היו ילדים, אבל היא הבינה לנפשו, והסיפור ששמעה הביא אותה לכתוב את השיר. הגדולה שלה הייתה שהיא הצליחה גם לספר את ההתרחשויות בשיריה וגם לתאר את רגשותיי", סיכמה רייכמן והביעה צער על האוצר שאבד לה: "מהבובה זהבה, שבגיל ארבע הייתה הצעצוע האהוב עליי, נותרו לי רק תמונות, וחבל, כי היא הפכה לנכס לאומי של ממש."

מתוך: <http://glz.co.il/newsArticle.aspx?newsid=73181>

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:
 - מי הדמויות המרכזיות בשיר?
 - מי הדמויות הנוספות בחדר מלבד נורית? ואיזה קשר לדעתכם יש בין נורית לדמויות אלו?
 - האם גם אתם חוששים מהחושך? מדוע?
 - האם לדעתכם הבית האחרון מעודד את נורית?
2. בגילאים צעירים ניתן לביים את השיר

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בביצוע החלונות הגבוהים:

<http://www.youtube.com/watch?v=gKW5VH7J4hw>

האזינו לשיר:

1. האם הייתם שמחים להירדם עם השיר?
2. מי שר את השיר?
3. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
4. האם הלחן שהלחין שמוליק קראוס לשיר "מצייר" את המילים והאווירה שבשיר? חפשו מקומות שבהם מעשיר הלחן את המילים והאווירה שבטקסט והסבירו כיצד.
5. האזן למספר ביצועים של השיר באתר: <http://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=870> ערוך השוואה בין הביצועים איזה מהם אהבת יותר ומדוע?
6. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע מרגיע.

גלי

מילים: אהוד מנור

לחן: קובי אושרת

גלי, גלי מדוע צחקת
כשלקחת את הדובון
והשכבת אותו לישון?
מדוע צחקת?
האם הוא סיפר לך סיפור מצחיק
על שעון שתקתק
ותקתק ותקתק
ותיק תיק?

בואי גלי,
בואי גלי לי,
מאין הצחוק המתוק?
בואי גלי,
בואי גלי לי,
גם אני עוד רוצה לצחוק.

גלי, גלי
מדוע שאלת מה קרה ומה פתאום
שכבר לילה ולא יום?
מדוע שאלת?
האם את נזכרת איך הוילון
עם השמש רקד
כל היום, כל היום
בחלון

בואי גלי,
בואי גלי לי,
מאין זכרת את האור?
בואי גלי,
בואי גלי לי,
גם אני עוד רוצה לזכור.

גלי, גלי
מדוע בכית כשהגשם הראשון
התדפק על החלון?
מדוע בכית?
האם הוא סיפר לך דבר איום
על חתול שנרטב
שנרטב ועלה לו
החום?

בואי גלי,
בואי גלי לי,
מאין באות הדמעות?
בואי גלי
בואי גלי לי
גם אני עוד רוצה לבכות.

הסיפור שמאחורי השם "גלי":

אהוד מנור כתב את השיר "גלי" בשנת 1971 כאשר בתו גלי היתה בת שלוש. השיר בוצע לראשונה בפסטיבל הילדים על ידי רבקה זוהר והילד נועם קניאל וזכה במקום השני באותה שנה. גלי הבת הבכורה היום דוקטור לספרות, נשואה ואם לשלושה. מנור כתב שירי ילדים רבים לפסטיבל שירי הילדים ולפסטיגלים. במיוחד מוכרים השירים שכתב בשנות השבעים על ילדיו שלו, בהיותם בגיל הילדות: "גלי" בביצועים של רבקה זוהר ונועם קניאל, "אחותי הקטנה" ("קוראים לה ליבי") בביצוע יפה ירקוני ו"בן" (על בנו יהודה) בביצוע נתנאלה.

שיר זה מציג את הפער שבין הפשטות שבה ילדים מרגישים רגשות, לבין המורכבות הרגשית של המבוגרים. פער זה הוא בעצם ההבדל שבין עצבות לבין מלנכוליה. בשיר "בואי גלי", אנו פוגשים ילדה שגורמת לגבר מבוגר, להתגעגע אל הימים בהם עצב היה עצב ושמחה הייתה שמחה. השיר של אהוד מנור מתאר דו שיח בין איש מבוגר לבין ילדה ומורכב משלושה בתים ושלושה פזמונים אשר מחולקים לצמדים. בצמד הראשון אנו פוגשים את הצחוק, בצמד השני אנו פוגשים את הסקרנות ובצמד השלישי את הבכי.

בבית הראשון שואל המבוגר את הילדה מדוע היא צחקה, ואז שואל, ספק את הילדה ספק את עצמו, האם זה בגלל סיפור מצחיק שסיפר לה הדובון. הפזמון מתייחס לגעגועים הנוסטלגיים של הגבר המבוגר שבשיר אל הילדות. הוא זוכר את הילדות כמקום שבו הרגשות הם פשוטים וברורים: אני צוחק כשמשהו מצחיק אותי, ואם קורה משהו שמח אז אני מרגיש שמחה. לכן בסוף הפזמון הוא אומר: "גם אני עוד רוצה לצחוק".

לדובר בשיר נמאס מרגשות מורכבים שבהם עצב ושמחה הולכים ביחד, נמאס לו מאותה מלנכוליה שמערבבת את כל הרגשות. הוא רוצה לצחוק כמו ילד. בבית השלישי, הדובר שואל את הילדה מדוע היא בוכה ומאין באות הדמעות, ואומר לה שגם הוא רוצה לבכות. בכל אחד מהפזמונים של השיר שואל הדובר את הילדה שאלה אחרת. כאן הוא שואל את הילדה מאין באות הדמעות. יש כאן נקודה יפה שבה איש מבוגר, אשר כבר לא מצליח להרגיש רגשות, מנסה ללמוד מילדה קטנה כיצד לצחוק וכיצד לבכות.

בשיר "בואי גלי" רוצה הדובר ללמוד מחדש, בעזרת הילדה, כיצד להרגיש. נמאס לו כבר מהציניות ומהאפתיות אשר השתלטו עליו עם השנים. הוא רוצה לחזור ולהרגיש דברים כמו ילד. לא אכפת לו להיות עצוב כמו ילד, או שמח כמו ילד, אבל רק שירגיש כמו ילד, שמשו יזוז לו בלב. בנוסף לכך, מקנא הדובר בפשטות של הילדים. עבורם, כאשר קורה משהו עצוב אז עצובים וכשקורה משהו שמח אז צוחקים. אולם עבורו, שום דבר כבר לא פשוט, ובעיקר לא הרגשות.

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. עיינו במילים לשיר:

- מה שמה של גיבורת השיר?
 - בת כמה היא לדעתכם?
 - מי פונה אליה? בן כמה הוא לדעתכם ומה הוא רוצה שיקרה לו?
 - מה ההבדל בין גלי לבין מי שפונה אליה?
2. מה מצחיק אתכם?
3. מה גורם לכם לבכות?

פעילויות במוסיקה:

1. הבתים בשיר ברה מג'ור (עם עיבוד תחושה מג'ורית תוך כדי מעבר לפה בקר וסי במול) הפזמון בסולם לה מג'ור ומעבר דרך הסולם המינור המקביל סי מינור חזרה לבית. כיצד המורכבות ההרמונית מסייעת לאווירה בטקסט?
2. בשורה האחרונה בכל אחד מהפזמונים משתנה המשקל מ-4/4 ל-5/4. מדוע לדעתכם בחר המלחין לבצע את שינוי המשקל דווקא בשורה זו?
3. בשיר זה אנו עדים למספר רב של פעמים בהם מכפילה המוסיקה את המילים בטקסט? אילו מילים היא מכפילה? כיצד הכפלת המילים מסייעת "לציור המילים" באמצעות המוסיקה?
4. האם לדעתכם השיר יכול לשמש כשיר ערש? הסבירו מדוע.

דודו

לחן: אלכסנדר אוריה בוסקוביץ

מילים: חיים חפר

הערב יורד עלי אופק בוער,
רוחות בצמרת הרטיטו,
ואנו סביב למדורה נספר
על איש הפלמ"ח ושמו דודו:

איתנו הלך במסע המפרד,
איתנו סייר הוא בגבול,
בקומזיץ היה מזמר ועוד איד,
איתנו סחב מן הלול...

הגישו פינג'אן והגידו:
היש עוד פלמחניק כמו דודו?

היתה לו בלורית מקורזלת שיער
היתה לו בת צחוק בעיניים,
ועת הקיפוהו בנות עד צוואר -
צחק הוא עד לב השמיים.

אך ליל הורדה מן הלב לא יחלוף -
עת עוגן בחושך חרק,
הוא ילד נשא מן היס אל החוף,
ליטף את לחיו ושתק.

חשבו אז החבר'ה: אבוד הוא,
לאן התגלגלת יא דודו?

והנה הזקס בא בערב אחד,
זרח אז ירח של קיץ,
ודודו חיבק את הסטן שביד,
וחרש יצאנו בליל...

עם שחר הבאנו אותו מן הקרב.
הברוש צמרתו אט הרכין.
רק מי ששכל את הטוב ברעיו
אותנו יוכל להבין...

רעי, נא אמרו והגידו:
העוד מחייך הוא שם, דודו?...

חיים חפר (נולד ב 1925)

נולד בעיירה מיסלביץ שבפולין בשם חיים פיינר לישישכר ורבקה פיינר. בהיותו בן 11 עלה לארץ ישראל והתגורר עם הוריו ואחותו שרה ברעננה. בנעוריו היה חניך במחנות העולים, שם החל לפרסם את פזמוניו הראשונים, ונשלח עם חבריו לתנועה להתיישבות בקיבוץ דפנה. חפר שירת בפלמ"ח ובין היתר השתתף בהברחתם ארצה של מעפילים בהעפלה יבשתית מסוריה ומלבנון דרך גבול הצפון.

הוא החל לכתוב שירים, לרוב על פי מנגינות זרות, והיה מלמד את חבריו בפלמ"ח לשיר אותם וכך הם התפרסמו. שירו הראשון, "בין גבולות" תיאר את חוליית הברחת המעפילים שבה השתתף. עוד שירים שכתב על ההעפלה ועל אנשי הפל"ח היו "שושנה שושנה" המתאר ליווי של ספינת מעפילים (כנראה האונייה "שבתאי לוזינסקי", "רותי" (לי כל גל נושא מזכרת) ו"זמר לספינה" (שקיעה נוגה). כל השירים הללו נכתבו ברמזים שכן הבריטים עוד שלטו בארץ. שירים נוספים שכתב באותה תקופה היו "הפינג'אן" על פי מנגינה ארמנית, המתאר את ספלון הקפה שסבב בין היושבים ליד המדורה ("סובב לו סובב הפינג'אן") ו"יצאנו אט" המתאר יציאה לפעולה בפלמ"ח.

במלחמת העצמאות היה חפר מייסדה ומפקדה של להקת הציזבטרון להקת הזמר והבידור של הפלמ"ח, וכתב את רוב פזמוניה. חלק מפזמונים אלה הפכו להיות מסמלי התקופה: "הפרוטה והירח", "הקרב האחרון", "הי ג'יפ" ואחרים. שורות אחדות מפזמוניו אלה הפכו אף הן לסמלי התקופה.

במשך שנים רבות היה לחיים חפר טור קבוע בידיעות אחרונות בו פרסם מדי שבוע מקאמה) מעין מאמר (בחרוזים) על ענייני היום. זכורה במיוחד המקאמה "מסדר הנופלים" על נופלי מלחמת ששת הימים. את טורו זה פרסם עד לשנת 2003.

חפר כתב לטובי המלחינים והזמרים.. סשה ארגוב, משה וילנסקי ודובי זלצר הלחינו רבים מפזמוניו. בין הזמרים שהרבו לבצע את שיריו נמנו אריק לביא, יהורם גאון, שושנה דמארי, יפה ירקוני, אורי זוהר ועוד. הוא כתב פזמונים ללהקות רבות: התרנגולים, ששיית גשר הירקון, החלונות הגבוהים, רביעית מועדון התאטרון ולהקות צבאיות.

כמו כן כתב חפר פזמונים למחזות הזמר: "קזבלן", "אי לייק מייק", "תל אביב הקטנה" ו"סלאח שבת".

חפר עסק בתרגום מחזות לתיאטרון. בין היתר כתב עם מנחם גולן את התסריט לסרט "קזבלן" ויצר את סרטי התעודה "אוהלי פלמ"ח" (ביוגרפיות על לוחמים ועל יחידות בארגון) ו"שיבולים וחרב" (יחד עם חיים יבין). זכה בפרס סוקולוב לעיתונאות לשנת 1969 וביום העצמאות תשמ"ג הוענק לחפר פרס ישראל לזמר העברי. בשנת 2007 ניתן לו תואר יקיר העיר תל אביב.

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D_%D7%97%D7%A4%D7%A8

אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' (1907-1964)

בוסקוביץ' נולד בקלז' שחבל טרנסילבניה. מוצא המשפחה היה בעיירה בוסקוביץ' שבמורביה ומשם מקור השם. בוסקוביץ' למד בקלז' בבית ספר שבו למדו יהודים נאולוגים ואורתודוקסים יחד. בשנת 1920 הצטרף אלכסנדר לארגון היהודי המקומי "השומר" והיה פעיל בו במשך 4 שנים. בוסקוביץ' עלה לארץ בשנת 1938 ובתל אביב נולדו לו שני ילדיו. בשנות הארבעים ותחילת החמישים היה בוסקוביץ' המנסח והמטיף למען רעיון ה"מוסיקה הים תיכונית". הוא דיבר על שפה עברית חדשה, שורשית, אותנטית, על התמזגות ה"אני הלאומי" הציוני ועם הנוף והאקלים של המזרח. בוסקוביץ' אמנם מאוד אהב אופרה, אהב את המוזיקה של ראול, אהב גם את הניגונים היהודיים של מזרח אירופה, אולם בארץ ישראל הוא הטיף שיש לפתוח דף חדש - ואולי לוותר על האהבות הישנות. בשנות הארבעים של המאה העשרים כתב את הקונצ'רטו לאבוב ולתזמורת, ואת ה"סוויטה שמית", אותה יצר בהשראת מוזיקה ששמע מלהקתה של ירדנה כהן, עם מוטיבים ברוחה של אימפרוביזציה מזרחית, ופסנתר שנשמע כמו כלי פריטה או כלי הקשה מהמזרח התיכון. היצירה הזו שמשה כמודל לבני דורו ולדור התלמידים שלו.

הספור שמאחורי השם "דודו": דודו אמנם מייצג את כלל הפלמ"חניקים, אך הוא גם היה אדם אמיתי. השיר נכתב על דודו צ'רקסקי, שנפל בהתקפה על משטרת נבי-יושע במצודת כ"ח. דודו, בנם של חנה ומשה, נולד (30.9.1925) בחיפה. הוא למד בבית-הספר היסודי בכפר אז"ר, בבית-החינוך בנחלת גנים ובבית-הספר המקצועי על שם מכס פיין בתל-אביב. בשנת 1942 התגייס למשטרת היישובים העבריים. שירת בה שנתיים וניצל את ידיעותיו להדרכה ב"הגנה". בשעות-הפנאי עזר במשק הוריו. בשנת 1944 החל בשירות פעיל בפלמ"ח כמפקד ומדריך. דודו ראה את עתידו בהתיישבות חקלאית במושב-עובדים והיה פעיל בארגון המושב "פלד" (שחבריו היו אנשי פלוגה ד' של הפלמ"ח), עלה עם חבריו להקים את רמות נפתלי, והיה מבוני המבצר במקום. הוא השתתף בקורס למוכתרים. לרגל תפקידו ערך ביקורים בכפרים הערביים הסמוכים, הירבה בסיוורים בגליל ובנגב, ידע כל שביל בגליל והכיר גם את הסביבה שמעבר לגבול סוריה ולבנון. באחד מסיווריו נעצר על-ידי חיל-הספר בנבי-יושע. בכיסיו היו תרשימים, אך הוא התחזה לחקלאי המתעניין בצמחיה ושוחרר.

עם פרוץ מלחמת-העצמאות שירת בגדוד השלישי של הפלמ"ח, לימים בחטיבת "יפתח". בתאריך 20.4.1948 הוא פקד על מחלקת הפורצים שיצאה להתקפה השנייה על משטרת נבי-יושע. כשהחלה ההתקפה כבר האיר השחר. כשנפצע הבחור הראשון שהתקרב לבניין והניח את חומר-הנפץ, פרץ דודו עם חומר-הנפץ שלו, נפצע ברגליו מרימון-האויב וקרא לאנשיו להפעיל את חומר-הנפץ על גופו. אולם פקודתו לא נשמעה בסערת הקרב. הוא נפל והועבר למנוחת-עולמים בקבר-אחים בבית-הקברות בנבי-יושע.

בהודעת ה"הגנה" נאמר: "יחידות ה'הגנה' יצאו לבער את האויב ממשטרת נבי-יושע. החבלנים הגיעו לחומת הבניין וכאן הרגיש בהם האויב והטיל עליהם צרורות רימונים מטווח קרוב. החבלנים נפגעו ומיד נפתחה מכל עמדות המבצר אש חזקה מנשק אוטומטי. אנשי ה'הגנה' גילו אומץ-לב ומעשי גבורה רבים. תצוין גבורת דויד צ'רקסקי מכפר אז"ר, שנפל בקרב. דויד צ'רקסקי, שהיה מפקד כיתת חבלנים, נפגע מרימון ליד קיר הבניין. בהיותו פצוע ומשותק נתן פקודה לאנשיו

להפעיל את חומר הנפץ על גופו ולבצע את המשימה. מתוך מאמצים להוציא את מפקדם מהמקום המסומן לפיצוץ נפגעו כל האלונקאים שקרבו אליו. פעולת הפיצוץ הושתתה והאויב הספיק להגביר אש והקרב עבר לשטח פתוח".

השיר "דודו" נכתב להצגה "הוא הלך בשדות" מאת משה שמיר ובבימוי יוסף מילוא, שהוצגה לראשונה בתיאטרון הקאמרי במאי 1948. חפר סיפר שאהב את הצליל של השם דודו, ו"בנה" את השיר על דמותו של חברו דודו צ'רקסקי. דודו עוד הספיק לשמוע את השיר, בטרם נהרג בקרב בנבי יושע - מצודת כח. חבריו של דודו היו גרעין מקימי קיבוץ יראון. הייתה תקופה שהשיר לא הושמע כלל בקיבוץ כמחווה לנותרי הפלוגה.

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- תאר את אותו דודו שעל שמו נקרא השיר. לאיזה קרב יצא דודו? מאיזו משימה החזירו אותו חבריו?
- מצא שירי מלחמה נוספים מאותה תקופה והשווה ביניהם.
- מה חשבתם כשקראתם את השירים?
- תאר את ההווי המתואר בשיר? האם מוזכר המורל הלאומי? כלי הנשק שהשתמשו אז? שמות הפלוגות?
- הסבר את המילים : זקס* וסטן**
- הרחבה בנושא "צרי הזמן ההיסטורי דרך שירי מלחמות" באתר :
[http://www.zofim.org.il/pics/center/18\(2\).pdf](http://www.zofim.org.il/pics/center/18(2).pdf)

פעילויות במוסיקה:

האזינו לשיר בבצועים שונים מתוך אתר זמרשת ובחרו ביצוע אחד מהם :
<http://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=432&artist=389>

האזינו לביצוע לשיר :

1. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
2. האם הלחן שהלחין בוסקוביץ והביצוע שבחרתם לשיר "מציירים" את המילים והאווירה שבשיר? חפשו מקומות שבהם מעשיר הלחן את המילים והאווירה שבטקסט והסבירו כיצד.
3. השוו בין הביצועים השונים לשיר. מדוע העדפתם את הביצוע שבחרתם משאר הביצועים?
4. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה את התחושה במחיצתו של דודו ואת תחושת האבל עם נפילתו.

הרחבת הידע על בוסקוביץ' ויצירתו באתר צפונט :

<http://62.219.84.203/uploads/community/%D7%9E%D7%95%D7%A1%D7%99%D7%A7%D7%94/boskovich/bosko-index.html>

***זקס - הפקודה לביצוע משימה סודית**

****סטן - הרובה שהיה בשימוש הפלמ"ח**

דור

מילים: אהוד מנור

לחן: חנן יובל

הדור הבא ישן בחדר הסמוך,
אני שומע את נשימתו.
הדור הבא חולם בחדר הסמוך
וממלמל פחדים מתוך שנתו.
אני רוצה אליו לגשת
ולחבק אותו חזק
אך מחשבה שנייה עוצרת -
אני טעיתי, הוא יצדק.

דור, דור,
אל תשבור את חלומך, כמוני.
דור, דור,
אל תמכור את עולמך.
עיניים פקח
אך אל תשכח
כל מה שאתה רוצה עכשיו.
ידיים שלח
אך אל תבטח
באלה הקוראים לשווא.
אל תשתוק - עמוד מולי
אל תסמוך - על הדור שלי!

הדור הבא מבחין היטב בין טוב לרע
ולו חוש צדק מפותח מאוד.
הדור הבא רואה היטב מה שקרה
ולא שומר את רגשותיו בסוד.
אני רוצה לומר לו - די כבר,
שהעולם מכביד עולו
אך מחשבה שנייה עוצרת -
הוא כה טהור, אני כבר לא.

דור, דור...

הדור הבא ישן בחדר הסמוך,
אני שומע את נשימתו.

אהוד מנור (1941-2005), חתן פרס ישראל בתחום הזמר העברי לשנת 1998, מגדולי כותבי השירים העבריים, עסק גם בתרגום וכתובה לתיאטרון ולמופעי בידור. בשנת 1970 החל מנור לעבוד בתיאטרון, כאשר תרגם את מחזמר הרוק האמריקני "שיער". בעקבות ההצלחה הגדולה של "שיער" תרגם מנור עוד עשרות מחזות זמר והצגות שהועלו על הבמה בארץ כמו "קברט", "אחים בדם", "סיפור הפרברים" ו"שיקגו". בשנות ה-70 וה-80 כתב מנור מילים לשירים לרוב אמני התקופה בתחום הזמר, ושיתף פעולה עם מיטב המלחינים - מתי כספי, נורית הירש, יאיר רוזנבלום ואחרים. שיריו הפכו ללהיטים ונכנסו לקלאסיקה של הזמר העברי. ב-1995 זכה אהוד מנור בפרס אקו"ם על מפעל חיים בפזמונאות, וב-2005 החליטה אוניברסיטת בר אילן להעניק למנור תואר דוקטור של כבוד.

חנן יובל (1946) זמר, מלחין מעבד ומפיק ישראלי. נולד בקיבוץ משמרות. את שירותו הצבאי עשה בלהקת הנח"ל, לאחר מכן הצטרף להרכבים שונים ולאחריהם החל בקריירת סולו שכללה שיתופי פעולה מוסיקליים רבים, אחד מהם היה שיתוף הפעולה בינו ובין אהוד מנור. ב-1974 הוציא יובל אלבום בכורה, באלבום ניכר סגנונו של יובל המשלב מוזיקת פולק בשילוב רוק ישראלי רך, עם השפעות ג'אזיות ואקוסטיות.

במהלך הקריירה המוסיקלית שלו, נטה יובל מספר פעמים לכיוון המוסיקה המזרחית-ישראלית. בשנות ה-80 יצא אלבומו "הקוסקוס והסרפן" שהיה בעל גוון מחאתי נגד קיפוח תרבות עדות המזרח. באלבום נכללו גם שירים ישנים אך בעיקר חדשים שהלחין יובל, ביניהם "הימים שעוד נכנו לנו".

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A0%D7%9F_%D7%99%D7%95%D7%91%D7%9C%D7%97%D7%A0%D7%9F_%D7%99%D7%95%D7%91%D7%9C

על השיר "דור":

בשנת 1985 הקליט חנן יובל את האלבום "דור" שנקרא על שם בנו הבכור. אלבום זה כלל שירים שנכתבו על ידי מנור והולחנו על ידי יובל. בשיר מעודד יובל את הדור הצעיר לחלום, לנסות, להעזי ולהביע שלא כמו הדור הקודם שטעה בכך ששתק, שהדחיק, שהפסיק לחלום. בניגוד לאמירות שה"דור הולך ומתמעט" אומר חנן יובל הדור הבא הוא דור נפלא.

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- מי הדמויות המרכזיות בשיר?
- אל מי מדבר המשורר?
- מה המסר שהוא מעביר לו?
- מה אתם חושבים על הדור שלכם?
- מה אתם חושבים על הדור של ההורים שלכם?
- מדוע לדעתכם בחר המשורר בשם זה לבנו?

פעילות נוספת לגיל בוגר:

לאה גולדברג כתבה שיר נפלא בשם: "דיוקן המשורר כאיש זקן". בבית האחרון היא כותבת:

אל תנסה ללכת עם הדור,	"אל תנסה ללכת עם הדור,
הדור אינו רוצה שתלך עם הדור.	הדור אינו רוצה שתלך עם הדור
הדור רוצה אותך היום לקבור	הדור הולך למקום אחר
ולתחילך לדורות אחרים."	ולך אין הזמנה.

לדעתה של המשוררת, לא רק שיש פער בין הדורות, אלא יש כיוון קריאה קשה יותר: "הדור אינו רוצה שתלך עם הדור, הדור הולך למקום אחר ולך אין הזמנה!" הדור לכאורה לא מזמין אותך אליו, בלשון קשה היינו אומרים הדור "לא צריך אותך" ... בחלק השני, מסתבר שלמרות ההליכה של דור הבנים למקום אחר, באופן מפתיע הם זקוקים מאוד לאמיתות החיים! לעולם הערכים הברור והיצוק של הדור הקודם – "לתחילך לדורות אחרים". משהו מהתחושה הדואלית של "תיגע בי – אני זקוק לך ואני מבקש לקבל ממך את כל מה שבכוונתך להעניק לי" ובו זמנית: "אל תיגע בי – אינני זקוק לך, אני מבקש להיות עצמאי, עם חשיבה אישית, ובניית אישיות משלי". התחושה ה"כפולה" הזו, בניואנס אחר, מגיעה לידי ביטוי בשיר של אהוד מנור – "דור".

"דור, דור, אל תשבור את חלומך, כמוני. אל תמכור את עולמך....
אל תשתוק- עמוד מולי, אל תסמוך- על הדור שלי... הדור הבא ישן בחדר הסמוך,
אני שומע את נשימתו."

- ברור שפער דורות קיים והשאלה היא, לאן אנו "לוקחים" את הפער. מחדדים אותו? מכהים אותו? לא עושים עמו דבר? מהי דעתך?

מתוך:

<http://adkidum.com/APPS/Public/GetFile.aspx?inline=yes&f=Files/6202BF2E-DF58-4347-9B32-1ECFD84803A3/BAEA9F41-2FF5-4673-B477-79EFF5159353/4CA795A9-A17F-4EB9-9A39-9E555C4DC965/B708B117-0108-4C68-8F68-FB3848A99B5E.doc&n=%D7%9C%D7%94%D7%A9%D7%99%D7%91%D7%9C%D7%91%D7%90%D7%91%D7%95%D7%AA%D7%A2%D7%9C%D7%91%D7%A0%D7%99%D7%9D.doc>

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בביצוע חנן יובל: <http://www.youtube.com/watch?v=kK8hxaizw4k>
האזינו לשיר:

1. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
2. האם הלחן שהלחין חנן יובל והביצוע שלו לשיר "מצייר" את המילים והאווירה שבשיר?
3. חפשו מקומות שבהם מעשיר הלחן את המילים והאווירה שבטקסט והסבירו כיצד.
4. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה את הדור הצעיר לעומת הדור המבוגר

הרצל

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר רוזנבלום

הרצל וכל האדונים הנכבדים
בבאזל יסדו את מדינת היהודים
וולפסון ונורדאו ואוסישקין התוסס
ומוצקין וכל הצירים של הקונגרס.
וולפסון הביא למדינה את הכספים
נורדאו נתן את הפרסום והכבוד.
אוסישקין נתן את המרץ של הדור
וביאליק נתן את "אל הציפור"
רק הרצל הלך שם דווה וכואב
כי הרצל נתן למדינה את הלב.

הוא רץ ודאג ונאם ונדחף
מן המזכיר אל השר
מן המיניסטר אל הגראף
האמין כתינוק בכל מה שהוא בדה
ואמר "אם תרצו אז אין זו אגדה"
נסע לסיני, לגליל וליהודה
בדק את הקרקע ואת כלי העבודה
חצה את הים ועל פרד הוא דהר
במקווה ישראל הוא פגש את הקיסר
ואז לפני וילהלם הוא חש פתאום כאב
כי שוב היה צריך לפתוח את הלב.

הוא לחם במונטיפיורי וברוטשילד הוא נזף
והשקיע בקונגרסים את כל חסכוניותו
בבית הוא הניח אישה וילדים
שחשו על גבם את צרת היהודים
לכלך הוא את ידיו ולא חש עצמו קטן
בקשישים שילם ונפגש עם השולטן
כי אחרת איך עבדול חמיד השני
היה מתמצא בעניין הציוני
הוא היה קצת בנימין והיה קצת זאב
אך אפילו לשולטן הוא הציע את הלב.

ובסוף כשראו שישנה כבר התחלה
הוא נדרש לשלם את מחיר התהילה
אחד דרש את הכספים והחובות
אחד דרש את הפרסום והכבוד
אחד דרש מהפכה, אחד שוויון

אחד דרש מיד את כל ציון
והרצל, שכלום לא נשאר לו בחייו
נתן את הלב ועצם את עיניו
ואחר כך כל האדונים הנכבדים
בכו על חוזה מדינת היהודים.

יורם טהרלב נולד בקיבוץ יגור בשנת 1938 להורים חיים ויפה טרלובסקי שהיו חלוצים. אביו, היה משורר מנערותו. כשנולד יורם כתב אביו את השורות הבאות:

"אל הנער הזה התפללתי האל
ובטרם נזרע עוד ברחם,
הקדשתיו לעמל בשדמות יזרעאל,
לעמוס עול עמו עלי שכס."

עם השליחות הזו התחיל יורם טהרלב את חייו...

את האירוע הטראומטי ביותר שקרה לו מתאר טהרלב במילים הבאות:

"השבת השחורה הייתה אירוע טראומטי לא רק בתולדות הישוב היהודי בארץ ישראל אלא גם בחיי, משום שהיא קשורה בשיר הראשון שכתבתי. את שירי הראשון כתבתי בהיותי ילד בן שבע וחצי. הבאתי אותו להורי להראות להם. הם היו מאוד גאים בי והביאו לי מחיפה מתנה מיוחדת: מחברת יפה עם קישוטים עליה, ואמרו לי: תעתיק את השיר לתוך המחברת הזאת, ואם יהיו לך עוד שירים, גם אותם תעתיק למחברת וזו תהיה מחברת השירים שלך. הם גם נתנו לי מקום מיוחד לשמור על המחברת. היה להם בחדר ארון ובתחתיתו מגירה. הם אמרו לי: כאן תשמור את המחברת ומתי שתרצה לכתוב - תוציא את המחברת, תכתוב ותחזיר למקומה. ובאמת ככה עשיתי והמחברת התמלאה והלכה בשירים שהפליאו כמובן את הורי."

ויום אחד, זה היה בשבת בבוקר, ליתר דיוק בארבע לפנות בוקר, נשמע צלצול חזק של פעמון האזעקה בקיבוץ... במשך הלילה הקיפו חיילים אנגלים את הקיבוץ והיינו בסכנת מצור... אחרי שהאנגלים אסרו את כל האנשים שיכלו להתנגד להם, הם פתחו בחיפוש נשק נרחבים בכל פינות המשק... גם אל בית הילדים שבו אני גרתי הגיעו כמה חיילים עם פטיש אוויר גדול. הם ירדו במדרגות אל המרתף של הבניין והתחילו לקדוח בריצפה של המרתף... כל החיפוש הזה נמשך שבוע ימים. התברר שהאנגלים מצאו ביגור כמויות גדולות מאוד של נשק לא חוקי. הם ערכו תערוכה על הדשא במרכז הקיבוץ והזמינו עיתונאים וצלמים מכל העולם, להראות להם כמה נשק הם מצאו מוסתר בקיבוץ אחד. לאחר מכן הם העמיסו את הנשק על משאיות, פירקו את גדרות התיל - ועזבו את הקיבוץ. המקום הראשון שאני רצתי אליו היה חדר המגורים של הורי. כשבאתי ראיתי מראה לא ייאמן של הרס. הדלת היתה פרוצה, המרצפות נעקרו מהריצפה, והמון דברים שהיו בחדר פשוט נעלמו. הארון של הורי היה הפוך על פניו באמצע החדר ואני זחלתי למטה לחפש את מחברת השירים שלי. אבל לא מצאתי אותה שם. יצאתי למרפסת ובתוך כל המהומה ששררה במרפסת חיפשתי את המחברת, אבל גם שם לא מצאתי אותה. ואני זוכר שעוד שבוע ימים הייתי רץ אחרי כל דף נייר שהיה מתעופף ברוח, בתקווה שאמצא לפחות חלק מהמחברת. אבל האמת היא שעד היום לא מצאתי את המחברת ולא הצלחתי לשחזר לעצמי את השיר הראשון שכתבתי. הייתי אז ילד בן שמונה ונשבעתי לעצמי שמהיום והלאה, כל שיר שאני כותב, אני גם אעתיק אותו לתוך מחברת, אבל גם אלמד אותו בעל פה, שאף אחד לא יוכל לקחת אותו ממני. ומאז כתבתי קרוב לאלף שירים, וכל שיר שסיימתי למדתי אותו טוב טוב בעל פה, אבל את השיר הראשון לא הצלחתי להחזיר לעצמי עד היום."

טהרלב כתב מספר רב של שירים ופזמונים, רבים מהם לפסטיבלים ולתחרויות שונות, כולל לפסטיבלי הזמר ולאירוויזיון. כמו כן פרסם ספרים רבים: ספרי שירה, ספרי פזמונים וספרים הסוקרים את תולדות הזמר העברי. יורם טהרלב נבחר לקבל את הוקרה על מפעל חיים לזמר

עברי מטעם נשיא אוניברסיטת בר-אילן. בנימוקי הזכייה צויין כי טהרלב הוא אחד היוצרים הפוריים ביותר בזמר העברי וכי הוא "תורם בעל משמעות לתרבות המתחדשת של שירי ארץ ישראל"

תקציר מתוך האתר של יורם טהרלב: <http://www.taharlev.com/>

יאיר רוזנבלום (1944-1996) מלחין ומעבד ישראלי, מחשובי היוצרים בזמר העברי מזוהה בעיקר כמלחין הלהקות הצבאיות. שימש כמנהל מוסיקלי בלהקות הצבאיות, לאומנים ולהרכבים שונים. הישראליים, ותרם רבות למהפכת הרוק והפופ במוזיקה הישראלית בשנות ה-60 ובשנות ה-70. רוזנבלום נחשב כמי שהכניס ללהקות הצבאיות עיבודים חדשניים של רוק ופופ, עיבודים אשר אשר לא היו מקובלים עד אז במסגרת הצבאית. בין היתר הוא עשה שימוש בגיטרות חשמליות ובאורגן חשמלי אשר החליפו את צליליו של האקורדיון. בשנת 1990, בעת שהתגורר בקיבוץ בית השיטה, הלחין את תפילת יום הכיפורים "ונתנה תוקף". הלחנת הפיוט הוקדשה לזכרם של 11 בני הקיבוץ שנהרגו במלחמת יום כיפור, והוא הפך להיות מושר בלחן זה בבתי כנסת רבים. בשנת 1972 זכה רוזנבלום בפרס כינור דוד בקטגוריית "מלחין השנה" ובשנת 1996, זכה בפרס אקו"ם למפעל חיים בתחום הזמר העברי. יאיר רוזנבלום נפטר ממחלת הסרטן בשנת 1996, בגיל 52. תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%99%D7%90%D7%99%D7%A8_%D7%A8%D7%95%D7%96%D7%A0%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%9D

על השיר "הרצל":

הרצל, בנימין זאב (תיאודור) (1860-1904) נולד בבודפשט, הונגריה ונפטר באוסטריה. חוזה מדינת היהודים, אבי הציונות ומייסדה של ההסתדרות הציונית העולמית. בעקבות פרשת דרייפוס הגיע הרצל למסקנה שהפתרון לבעיית היהודים הוא יציאה המונית של היהודים מתחומי האנטישמיות וריכוזם בטריטוריה משלהם, בה יוכלו לקיים ריבונות עצמאית. בתחילת 1896 פרסם הרצל את "מדינת היהודים: ניסיון לפתרון מודרני של שאלת היהודים", חיבור קצר ובו קריאה לרכז את היהודים במדינה עצמאית משלהם - ארץ-ישראל או ארגנטינה. מתוך קשריו עם "חובבי ציון", בייחוד ממזרח אירופה, בא הרצל לכלל הכרה שרק בארץ-ישראל - ולא בארגנטינה או בארץ אחרת - ירצו היהודים להקים את מדינתם. לפיכך החליט הרצל לפתוח בפעילות מדינית. בד בבד עם מגעיו המדיניים של הרצל עם ראשי השלטון העות'מאני, כינס הרצל באוגוסט 1897 את הקונגרס הציוני הראשון - האספה הלאומית של העם היהודי החפץ בתחייתו.

בקונגרס זה אושרה "תוכנית באזל", שלפיה מטרת הציונות היא "להקים בית לאומי עבור העם היהודי בארץ-ישראל, שיהיה מובטח על בסיס משפט העמים..." , והוקמה ההסתדרות הציונית העולמית.

השיר כתוב מנקודת הערכה והערצה להרצל שנרתם לרעיון הציוני ולניסיון לממשו "בכל נפשו ובכל מאודו". השיר מזכיר דמויות מובילות בתנועה הציונית שפעלו לצידו של הרצל ומעמיד אותן לצידו בדרך של השוואה, בנוסח "איפה הוא ואיפה אתם". מה הוא נתן? מה הוא עשה? ומה נתתם ועשיתם אתם? לאחר מכן סוקר השיר את חייו ופעילותו של הרצל מרגע שרתם עצמו לעגלת הציונות. המוטיב החוזר הוא שהרצל בניגוד לכל האחרים "נתן לציונות את הלב". כלומר את העיקר, את כל-כולו.

מהשיר מתברר כי טהרלב מודע לכך שבכל תנועה יש קבוצת אנשים פעילים התורמים כל אחד כפי מידתו ויכולתו. אך ישנו אדם אחד (מנהיג) המלכד סביבו את כולם ואדם זה נותן לתנועה את כולו.

בשיר "הרצל" מתאר טהרלב בחן ובחיוניות את דמותו של הרצל ופעילותו הנמרצת למען חזון הקמת מדינת היהודים שנראה הרבה יותר חלום ממצאות. זהו שיר המכיל בתוכו פרטים ביוגרפיים, היסטוריים ופוליטיים שבמרכזם איש אחד קטן שחלם בגדול.

תקציר מתוך אתר הכנסת: http://www.knesset.gov.il/lexicon/heb/herzl_ben.htm

מתוך אתר משרד החינוך:

http://cms.education.gov.il/educationcms/units/staj/thanimlimudim/hagimvemoadi_m/yomherzel.htm

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- מי הדמות המרכזית בשיר?
- מה מספר כל אחד מן הבתים על הדמות?
- מה היה החזון של דמות זו? האם היא הצליחה להגשימו?
- האם גם לכם יש חזון? מה אתם עושים בכדי להגשימו?

הרחבת פעילות נוספת לגיל בוגר:

- מה נתן הרצל לציונות ומה משמעות הנתנה הזו?
- מי הדמויות הנוספות המוזכרות בשיר?
- מה תרמה כל אחת מן הדמויות לתנועה הציונית?
- ערכו השוואה בין הנתנה של הרצל לבין הנתנה של אישים אחרים בתנועה הציונית
- מה הייתה דרך התנהלותו של הרצל בהנהגת התנועה ובקשריו עם אישים מחוץ לציונות?

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בביצוע להקת גייסות השריון:

<http://www.shiron.net/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=577&wrkid=1244>

האזינו לשיר:

1. מי שר את השיר?
2. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
3. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
4. האם הלחן שהלחין יאיר רוזנבלום והביצוע של השיר "מצייר" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו כיצד.
5. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע

זמר על אמנון

לחן: נורית הירש

מילים: אהוד מנור

בן נולד ליהושע ומרים
אך עוד אין לו שם
תכלת בעיניו
תלתליו זהב
שמש ורקיע חברו יחדיו בחיוכיו.

איך נקרא לילד,
איזה שם ישמיע?
צליל ישן נושן שניגונו חדש.
איזה שם עברי יוכל להצמיח
שדה חיטים ונחל של חלב ודבש.
איך נקרא לו, איזה שם לעוף יגביה
אל מחר יפה, רוגע וגואל?
איזה שם עברי יוכל להביע
את החלומות של עמק יזראל.

סתיו יושב על הגבעה ומאיים
והנה תינוק -
חרש מתקרב
בחקו יושב
והסתיו לפתע צוחק בלב
ומתאהב.

איך נקרא לילד...

אלף תשע מאות עשרים ועוד אחת
במנין הזמן -
וחלום נשכח
שב אל המזרח
כאן הוא יעלה, כתמר יפרח -
אמנון הרך.

איך נקרא לילד....

אהוד מנור (1941-2005)

חתן פרס ישראל בתחום הזמר העברי לשנת 1998. מגדולי כותבי השירים העבריים, עסק גם בתרגום ובכתיבה לתיאטרון ולמופעי בידור. אהוד מנור נולד בשנת 1941 וגדל במושבה בנימינה. רבים משיריו מוקדשים למושבה ולבית הוריו. בעשרות שנות פעילותו כתב אהוד מנור מאות שירים, תרגם וכתב עשרות מחזות ויצירות שונות. השירים בוצעו על ידי טובי הזמרים והפכו לנכסי צאן ברזל בתרבות הישראלית. לצד הכתיבה עסק מנור בהנחייה ובעריכה של תוכניות ב"קול ישראל" והגיש תוכניות בטלוויזיה. בשנת 1995 זכה אהוד מנור בפרס אקו"ם על מפעל חיים בפזמונאות, ובשנת 1998, שנת היובל למדינה, זכה אהוד מנור להיות חתן פרס ישראל בתחום הזמר העברי. בשנת 2005 החליטה אוניברסיטת בר אילן להעניק לו תואר דוקטור של כבוד.

נורית הירש (נולדה ב- 1942)

מוסיקאית ומלחינה ישראלית, שקנתה לה אחיזה בולטת בזמר העברי בזכות למעלה מאלף לחנים לטובי הפזמונאים והמשוררים. נורית הירש הינה בוגרת "האקדמיה למוסיקה ע"ש רובין", השתלמה גם בהלחנה באוניברסיטת קליפורניה בתחומי מוסיקה לסרטים ומוסיקה אלקטרונית. את שירותה הצבאי עשתה בלהקת גייסות השריון. לאחר שחרורה, החלה בהלחנת שירים. שירה הראשון, בשנת 1965, היה "פרח הלילך" למילותיו של אורי אסף, שיר זה התפרסם בביצוע הזמרת חווה אלברשטיין. בין כותבי המלים עמם הרבתה נורית הירש לשתף פעולה נמנה אהוד מנור. גם עם יורם טהרלב יצרה נורית הירש להיטים גדולים. נורית הירש הגיעה להשגים עולמיים כאשר שיריה זכו להצלחה באירוויזיון: השיר "אי שם" והשיר "אבניבי", למילותיו של אהוד מנור. נורית הירש זכתה להשגים בפסטיבל הזמר והפזמון וכן בפסטיבלי הילדים. כמו כן הלחינה נעימות ופזמונים לסרטי קולנוע ישראלים ולחזות זמר.

הסיפור שמאחורי השם "אמנון": השיר נכתב לכבוד חג היובל (לפני 39 שנה) של קיבוץ גבע. אהוד מנור ונורית הירש כתבו את השיר לבן הראשון של הקיבוץ בשם אמנון זיו שהיה חקלאי ונהג וגם בן דודו של משה דיין. אמנון זיו היה ילדם של יהושע ומרים זוטולבסקי (זיו), שנמנו בין 12 החלוצים שהתיישבו ב-21.12.1921 בגבע. שמו של אמנון ניתן לו בהחלטת הקבוצה כולה. שמו של קיבוץ גבע ניתן לו על שם הגבעה שעליה הוקם. הקיבוץ הוקם בידי פועלים חקלאיים אנשי העליה השנייה והשלישית מפולין ומרוסיה. הוא פועל כיום כאגודה שיתופית בעלת צביון שמרני ביותר יחסית לתנועה הקיבוצית המאוחדת אליה הוא משתייך. בקיבוץ גבע פועלת חבורת-זמר "הגבעטרון", שקיימת כבר למעלה מ-55 שנים ונחשבת ללהקה המעצבת תופעת חבורות הזמר שפועלות כיום ברחבי הארץ. "הגבעטרון" בצעו את השיר לראשונה ואף הקליטו אותו באוסף "הגבעטרון- חמישים שנות זמר".

הצעה לפעילויות:

פעילות תוכן:

- השיר מתאר את סיפור הולדתו של הילד אמנון. אלו פרטים אנו למדים על הילד אמנון.
- אמנון היה הילד הראשון בקיבוץ גבע. כיצד חיים בקיבוץ?
- מדוע לדעתכם בחרו חברי הקיבוץ בשם "אמנון" לרך הנולד?
- התוכלו לספר את הסיפור שמאחורי שמכם?

פעילויות טקסט-מוסיקה:

- הטקסט שכתב אהוד מנור אינו סימטרי (אורך המשפטים, אורך הבתים לעומת אורך הפזמון). כיצד אי סימטריה זו באה לידי ביטוי בלחן?
- אנשי העליה שהגיעו לקיבוץ גבע הגיעו מפולין ומרוסיה. האם מורגשת נעימה רוסית?
- הפזמון בנוי משמונה תיבות החוזרות פעמיים, כאשר הטקסט בפזמון אינו חוזר. מדוע בחרה נורית הירש לחזור על הלחן בעוד המילים משתנות?
- נסה להסביר מהו אותו "צליל ישן נושן שנגונו חדש" שעליו מדבר אהוד מנור והמלחינה נורית הירש.

יונתן סע הביתה

מילים: יונתן גפן

לחן: נפתלי אלטר

עיר גדולה בלי חיילים ואי אפשר לישון
פעמונים מצלצלים בבוקר יום ראשון
ירח קר על מגדלים וחורף אמיתי
אני מרגיש פשוט נפלא, אבל זה לא ביתי .

יונתן סע הביתה
קח רכבת, קח אוירון
קח מתנה קטנה לילד
(אוירון)
יונתן לך לישון .

מייקל בא ושם תקליט ברק נדלק בחוץ
ושלום מדבר אנגלית כמו שבקיבוץ
והוא הראה לי את העיר ומאיה שגדלה
האנשים בריאים אבל השמש כאן חולה .

יונתן סע הביתה ...

הלכנו למקום גדול לשתות אתם יודעים
ומנגנים שם רוקנרול בכל מיני צבעים
החורף בא לכאן מוקדם האור כבר לא עליז
אולי ניסע לאמסטרדם לרומא או פאריס .

יונתן סע הביתה
קח רכבת קח אוירון
קח מתנה קטנה לילד
קח תרמיל קח מקל
וסע לארץ ישראל .
(סע לארץ ישראל)
יונתן סע הביתה.

יונתן גפן (נולד ב 1947)

יליד נהלל, איש תקשורת, כתב עיתונות, סאטיריקן, פובליציסט, מתרגם, מחזאי, משורר, סופר ופזמונאי. כחייל הוציא את ספר הפזמונים הראשון שלו: "שירים שענת אוהבת במיוחד" שהוקדש לאחותו בת הארבע. בשנת 1969, כשעבר לגור בתל אביב, גפן הרבה לשבת בכסית, שם התחכך בבוהמה הישראלית. בשנת 1970 נסע ללמוד בלונדון. גפן כתב מאות שירים ופזמונים מוכרים למבוגרים ולילדים. כמו כן כתב מספר ספרי סיפורת ומחזות שזכו להצלחה. את רוב שירי הילדים כתב לילדיו הפרטיים: אביב, שירה ונטאשה. הם מתאפיינים בנימה אישית ובנגיעות בנושאים כואבים. ספר שירי הילדים המוכר והמצליח ביותר שלו הוא "הכבש השישה עשר". השירים בספר זה הולחנו בשנת 1978 על ידי יוני רכטר לאלבום, באותו שם שנחשב כפורץ דרך בתחום שירי הילדים וגם אחד האלבומים הישראלים הנמכרים ביותר בתולדות הזמר העברי. כמשורר למבוגרים עוסק גפן בעיקר בנושאי בדידות, זוגיות וביקורת סאטירית על מצב החברה והמדינה. שיריו ידועים בשנינותם ובדימויים מקוריים. חלק מהשירים שפרסם בספריו הולחנו. כמו כן כתב פזמונים רבים, בהם פזמונים לתוכניות הבידור והסאטירה שכתב והעלה. אחד הצדדים שהיו, עד המאה ה-21, מוכרים פחות אצל יונתן גפן הוא עיסוקו כסופר. ספריו עוסקים לרוב בהתבוננות בחייו ובחיי הסובבים אותו, בנסיון להבין את מניעיהם, דרכיהם ומטרותיהם בקטע זמן מוגבל כדי להעניק לרצף האירועים משמעות כלשהי.

נפתלי אלטר (נולד ב 1947)

מוזיקאי, מפיק, תסריטאי ובמאי קולנוע ישראלי. משנות ה-70 החל להלחין שירים. ב-1974 הלחין את השירים באלבום השני של אושיק לוי, שכלל בין השאר את השירים "יונתן סע הביתה" ו"לא הכרתי אותך מקרוב". ב-1975 הוציא אלטר שיר עצמאי לרדיו בשם "ועכשיו שרים". ב-1976 הוציא אלבום משותף עם אושיק לוי, "איפה טעינו". בשנות ה-70 וה-80 אלטר הפיק וכתב תסריטים ומוזיקה לסרטים נוספים של אסי דיין. אלטר הלחין את השיר "עוד חוזר הניגון" למילים של נתן אלתרמן, שביצעה במקור נירה גל וזכה לגרסת כיסוי ידועה בביצועו של ברי סחרוף. זמרים נוספים ששרו שירים בלחנו של אלטר הם יעל לוי, חנן גולדבלט, נורית גלרון ומזי כהן. בשנות ה-2000 עמד אלטר בראש קרן הקולנוע הישראלי, ובמחלקות ההפקות המקוריות של טלעד. מכאן כחבר ההנהלה הציבורית של הקרן החדשה לקולנוע וטלוויזיה. שימש כמנהל מחלקת הדרמה של זכיינית השידור רשת. כמו כן ניהל את מחלקת הדרמה של הוט.

הסיפור שמאחורי השיר "יונתן סע הביתה": יונתן גפן כתב את השיר על התקופה בה חי בלונדון ועל געגועיו לארץ ישראל. "שלום מדבר אנגלית כמו שבקיבוץ" הכוונה היא לשלום חנוך בוגר קיבוץ משמרות "והוא הראה לי את העיר ומאיה שגדלה" הכוונה היא לבתו של שלום חנוך "מאיה" שגם עליה נכתב שיר. שלום חנוך חי באותה תקופה עם משפחתו בלונדון ואף הוציא תקליט באנגלית.

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- תאר את המראות שרואה המשורר נגד עיניו.
- האם יש לך הסבר למשפט "קח מתנה קטנה לילד- אורון"? ומדוע בסיום אומר המשורר יונתן לך לישון?

פעילויות טקסט – מוזיקה :

- המשורר מצוי במערבולת חושים, האם ניתן לשמוע בלחן את התחושות וההרהורים החלו?
 1. עיר גדולה בלי חיים, אבל אי אפשר לישון
 2. אני מרגיש נפלא אבל זה לא ביתי
 3. שלום מדבר אנגלית כמו שבקיבוץ
 4. האנשים בריאים אבל השמש כאן חולה.
- האם יש משפטים מוזיקליים החוזרים על עצמם, משפטים דומים? האם גם בטקסט קיימת חזרה?
- האזן לשיר בשני הביצועים הבאים :
בביצוע המקורי של אושיק לוי :
<http://www.youtube.com/watch?v=qtWTY-dwP8o>
בביצועו של אסף אמדורסקי ואושיק לוי :
http://www.youtube.com/watch?v=MTjhTb_lfnI
ערוך השוואה בין הביצועים.

כינור דוד

מילים: אביהו מדינה

לחן: אביהו מדינה ויהודה בדיחי

לפני שנים רבות שמעו בארץ ישראל
קולות ניגון שירה ומזמורים
בצליל כה מיוחד ובנעימה טובה
כשיר ציפור זמיר בין העלים

זה כינור דוד ביד דוד המלך
הפורט על מיתריו
כטוב ליבו ביין לעת ערב
מלווה הוא את שיריו

לפני שנים רבות בשערי ירושלים
ניצבה נפעמת בחלון מיכל
הביטה במשעול ובעיניה אור
רוקד דוד ובידו כינור

זה כינור דוד...

חלפו שנים רבות מתהילת התהילים
עוד מיתרי כינור דוד נוגנים
אומרים, ישנו מקום ובו הצדיקים
עם ערב את כינור דוד שומעים

אביהו מדינה נולד בשכונת שבזי בתל אביב בשנת 1948, זמר ויוצר בולט בזמר המזרחי והים תיכוני בישראל. את הקריירה המוזיקלית שלו כמבצע שירים התחיל בשנת 1981. מדינה תרם רבות בשיריו ובמאבקיו ללגיטימציה התקשורתית של הזמר המזרחי, שנהפך עם השנים לחלק בלתי נפרד מהזמר העברי. בשנת 1993 זכה מדינה בפרס על שרת על מפעל חיים במוסיקה ובשנת 1995 זכה מדינה בפרס אקו"ם על מפעל חיים בתחום המוסיקה הקלה.

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%91%D7%99%D7%94%D7%95_%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%94

יהודה בדיחי יליד ת"א נולד לתוך תחילת שנות הארבעים. ינק מוסיקה מהשירה התימנית ששרו בביתו ומהרדיו שהתנגנו בו צלילים מערביים. עיקר פעילותו בהלחנת שירים ישראליים מתחילת שנות השבעים עד כמעט סוף שנות התשעים. שירים רבים שהלחין התקבלו לפסטיבל הזמר המזרחי שנקרא "למנצח שיר מזמור" בין שיריו "שימי ענק", "קינת יעקב", "כי מציון תצא תורה" וגם השיר "כינור דוד". בין הזמרים שבצעו את שיריו נמנים הזמרים הבאים: אבנר גדסי, בועז שרעבי, שימי תבורי, אופירה גלוסקא, רבקה זוהר, משה הלל, מוטי פליישר יפה ירקוני. שיתוף פעולה נרחב היה בין אורי ברזילי המשורר ובין יהודה בדיחי. ברזילי הירבה לכתוב מילים ללחנים שמסרו לו עבור התוכנית "מצלילי המזרח כבקשתך" ששודרה ברשת ג'. באחד הימים פנה ברזילי לבדיחי וביקש ממנו לחבור אליו להלחין מנגינות עבור השירים שהוא כותב. והתוצאה היא שרבים משיריו של ברזילי הולחנו על ידי בדיחי.

על השיר "כינור דוד":

בספר שמואל פרק טז' 18 מתארים בפני שאול את כישוריו של דוד :
 "וַיֵּן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִּׁי הֵלַחְמִי יָדַע נָגַן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאֵר נָח עֲמוֹ"
 לאחר ששאול מזמין את דוד לנגן בפניו הוא ממנה אותו להיות נושא כליו.
 מדינה בשירו מתייחס לדוד המוסיקאי ובדמיונו מחבר את דוד המנגן בכינור למלכותו על ישראל, לאהבותיו ולכתיבת ספר התהילים.
 השיר "כינור דוד" נכתב והולחן לפסטיבל הזמר המזרחי, בוצע על ידי שימי תבורי וזכה במקום השני.

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- איזה כלי מתואר בשיר ומי מנגן בו?
- איזה סיפור תנ"כי מסתתר מאחורי שם השיר?
- איזו תחושה עולה בכם כאשר אתם קוראים את השיר?
- התוכלו להצביע על כשרון משלכם המשפיע על חייכם?

פעילויות במוסיקה:

השיר בביצוע שימי תבורי:

<http://www.youtube.com/watch?v=1UmtoAAyUA&feature=related>

האזינו לשיר:

1. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
2. מי שר את השיר?
3. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?

4. האם הלחן שהלחינו מדינה ובדיחי והביצוע של שימי תבורי לשיר "מצירים" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו מדוע.
5. השיר "כינור דוד" הולחן עבור פסטיבל הזמר המזרחי. אילו מאפיינים מוסיקליים בשיר ובביצוע הופכים אותו לשיר בסגנון מזרחי?
6. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע בסגנון

מיכאל

מילים: מרים ילן שטקליס

לחן: נעמי שמר

חיכיתי חיכיתי

בכיתי בכיתי

ומי לא בא

מיכאל

והוא הבטיח פעמיים

שיבוא אחר הצהריים

והוא לא בא

מיכאל

שמלה לבשתי יפה מאוד

וסינור בו רקום לי אפרוח ורוד

דומם ישבתי דומם חשבתי

עלי ועל מיכאל

והוא לא בא

הוא לא בא

מיכאל

ובגזזטרה אני עמדתי

לגינה אני ירדתי

ומי לא בא

מיכאל

לישון השכבתי את כל הבבות

כולן השכבתי מוקדם מאוד

שלא תדענה שלא תפרענה

אותי ואת מיכאל

והוא לא בא הוא לא בא

מיכאל

מחר אלך השכם בבוקר אל הגן

ושם אשב לי ואבכה לי כל הזמן

כי הוא לא בא הוא לא בא

מיכאל

כי הוא לא בא - מיכאל

מרים ילן שטקליס (1900-1984) היתה סופרת ומשוררת ירושלמית, מחברת ספרי ילדים ושירי ילדים וכלת פרס ישראל הראשונה לספרות ילדים, בשנת 1956. מרים וילנסקי נולדה באוקראינה, אביה היה הפעיל הציוני ד"ר יהודה לייב ניסן וילנסקי, על שמו קראה לעצמה מרים ילן. היא התחנכה על ערכי היהדות והציונות ובשנת 1920 עלתה לארץ. היתה נשואה למשה שטקליס ולא היו להם ילדים. "שירים, כמו ילדים, נולדים בייסורים" אמרה המשוררת, אשר שיריה נכתבו לדבריה מתוך ייסוריה וחייה הקשים ומלאי הבדידות ועצב. את ההשראה לדמויות הילדים וההתרחשויות ביניהם בשיריה, שאבה מילדי אחרים, שכניה וחבריה. היא הפליאה לתאר חוויות ילדות ורגשות עמוקים של ילדים. בין שיריה המפורסמים: "אינני בוכה אף פעם", "הסבון בכה מאוד", "ידידי טינטן", "הבובה זהבה", "לשפן יש בית", "רוח רוח", "אצו רצו גמדים", "נתפייסה", "מיכאל" ועוד... וכך כתבו על מרים ילן שטקליס השופטים של פרס ישראל: "...היא ראתה את עיקר תפקידה בשיר ובסיפור השירי לילדים, לילדים הקדישה את כל כשרונה המבורך, לא שברירים מיצירתה תרמה להם, אלא את כל חייה על ששונם ויגונם, על דמיונם ועל אמיתם, ובכל מה שכתבה להם אין טעם לוואי של התילדות מדעת, אלא טעם של ילדות ממש, מציאותית ואמיתית, שיש בו שמחה ותמימות, אבל גם צער ודמעות, חכמת חיים ופגעי החיים, אכזבה ונחמה, כל הסממנים העיקריים שבהם מבושמת שירה טובה למבוגרים..."

מרים ילן שטקליס נפטרה ממחלה, בגיל 84. בין השנים 1922-1978 הספיקה לכתוב ספרים רבים ובהם שירים וסיפורים לילדים. רבים משיריה הולחנו ומהווים חלק מרכזי ברפרטואר שירי הילדים האהובים והמושרים ביותר.

השיר "מיכאל" הולחן גם על ידי שמוליק קראוס וחווה אלברשטיין אך הלחן המוכר ביותר לשיר הוא של נעמי שמר.

נעמי שמר (1930-2004) מחשובי היוצרים בזמר העברי שלאחר קום המדינה, רבים ממאות השירים שכתבה והלחינה הפכו זה מכבר לחלק בלתי נפרד מהקלאסיקה הישראלית. הרפרטואר שלה כולל בין היתר שירים ליריים ושירים שמחים, שירי זיכרון ושירי חג, שירים לילדים ושירים למבוגרים, שחלקם תורגם לשפות אחרות ומבוצע ברחבי העולם. בנוסף, היא הלחינה שירי משוררים רבים ותרגמה שירים משפות שונות. שירה הנודע ביותר הוא "ירושלים של זהב", שנכתב ובוצע לפני מלחמת ששת הימים והפך בן לילה לשיר הישראלי האהוב ביותר בכל הזמנים.

נעמי שמר נולדה ב-1930 בקבוצת כנרת להוריה רבקה ומאיר ספיר, שהיו ממקימי הקיבוץ. מגיל צעיר עמדה אימה על כישרונה המוסיקלי של נעמי ועודדה אותה ללמוד נגינה על פסנתר. בגיל 6 היא כבר ליוותה את חברי הקיבוץ בשירה ומאז דבקה בה היכולת לחבר שירים הניתנים ל"שירת רבים", כפי שכינתה זאת. בשלב מאוחר יותר למדה באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בירושלים ועל ידי מורים פרטיים ממיטב המוסיקאים בארץ. כששבה נעמי לאחר לימודיה לקיבוץ, לימדה ריתמיקה את ילדי הגן וראתה שאין להם מספיק שירים המתארים את עולמם. לכן, כתבה עבורם את שיריה הראשונים.

בשנת 1951 התגייסה לצה"ל ושירתה בפיקוד הנח"ל. לאחר שחרורה כתבה והלחינה שמר שירים לתוכניות טלוויזיה וללהקות צה"ל. בשנות ה-70 הלחינה שמר שירים של משוררים רבים כמו נתן אלתרמן, שאול טשרניחובסקי, חיים נחמן ביאליק, רבי נחמן מברסלב ועוד. מסוף שנות ה-70 ואילך ניכרת בשיריה נוכחות הולכת וגוברת של תכנים יהודיים ומסורתיים.

שמר לא הסתפקה בכתיבה והלחנה, ולכל אורך הקריירה שלה הופיעה גם כזמרת. אף שקולה היה רחוק משלמות וביצועיה היו לרוב טובים פחות משל רוב מבצעים, היה חשוב לשמר להימצא במגע עם קהלה ולזכות באהבתו.

בשנת 1983 הוענק לשמר פרס ישראל לזמר עברי. ועדת השופטים כתבה: "פרס ישראל לזמר עברי מוענק לנעמי שמר על שירה, אשר מטבעם מזדמרים בפי כל בזכות איכותם השירית והמוסיקלית, בזכות המיזוג המופלא בין המילה והלחן ובזכות הביטוי הניתן בהם לרחשי לב של העם".

בנוסף הוענק לה תואר דוקטור לשם כבוד מהאוניברסיטה העברית וממכון ויצמן ותואר אזרח כבוד של תל אביב. שמר זכתה גם בפרס ז'בוטינסקי לספרות ולמחקר.

תקציר מתוך וואלה חדשות:

<http://news.walla.co.il/?w=/562299>

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99_%D7%A9%D7%9E%D7%A8

על השיר "מיכאל":

השיר מתאר בגוף ראשון את סיפורה האישי של ילדה שחיכתה מאוד לחברה האהוב מיכאל, והוא לא בא. היא מתארת את ההמתנה, את המאמץ, ההכנות וההשתדלות שלה לקראתו, את האכזבה, את הכאב והעלבון, את העצב והבדידות, את ההשלמה שלא יבוא יותר. השיר מתחיל ומסתיים בכאב, אך באמצע ישנה ציפייה, תקווה, אמונה. יש כאן קריאה ללא מענה של הזולת, וריקנות. השיר "מיכאל" הוא שיר וידוי לירי, המזמין את הילד לבטא את רגשותיו האישיים באופן בלתי ישיר ובלתי אמצעי, כשהוא מאפשר הזדהות ואף פורקן. מובעת כאן אהבה למיכאל שאיננו יודעים מיהו, ואין זה חשוב, רגשות האהבה והאכזבה הם כלליים, אנושיים, מה שמאפשר ספקטרום רחב יותר של הזדהות. הבכי בשיר מתאר ומאפשר את הפורקן, והחוויה, גם אם מתוארת בעזרת דימויים מעולם הילדים (גן, סינור, בובות) הרי שמבוגר שעבר חוויה דומה יזדהה עמה ועם הכאב בקלות.

השיר מיכאל, כמו גם השיר "בובה זהבה" נכתב גם הוא על נורית רייכמן, ילידת ירושלים, שהיוותה למרים ילן-שטקליס מקור השראה. נורית סיפרה: "אמי סיפרה למרים ילן שטקליס על ה"טרגדיה הגדולה", בה ילד בשם מיכאל לא הגיע לשחק איתי, וכעבור שבועיים כבר הופיע השיר בעיתון "דבר לילדים". היא סיפרה כי השירים הללו הפכו למקור גאווה למשפחה, וליוו אותה לאורך כל ילדותה: "במשפחה הקריאו לי את השירים שוב ושוב, וזה שימח אותי מאוד".

על מנגינת השיר ביחס לתוכנו:

השיר כתוב בסולם לה מינור, וכבר במילים הראשונות: חיכיתי חיכיתי, בכיתי בכיתי מופיעה טרצה מז'ורית, אולי מעין תקווה, ומי לא בא, מיכאל: משפט סוגר בטוניקה. והוא הבטיח פעמיים שיבוא אחר הצהריים: סקוונצות פותחות בעלייה, והוא לא בא מיכאל: תשובה על צליל הדומיננטה.

החלק הבא: שמלה לבשתי יפה מאוד, וסינור בו רקום אפרוח ורוד, תיאורי, מלודי, עם כרומטיקה לרגע כקישוט כהרחבה, דומם ישבתי, דומם חשבתי, עלי ועל מיכאל: צלילים גבוהים (תקוה?), סקוונצה יורדת לקראת פתרון על הדומיננטה: אותי ואת מיכאל.

החלק האחרון: המסקנה בירידה: שהוא לא בא, הוא לא בא, (למרות כל זה), מיכאל, על צליל הטוניקה. מחר אלך השכם בבוקר אל הגן, מתאר בטקסט ובמנגינה שלב מעשי מבחינת הילדה, כבר לא ממקום של ציפייה, אלא התמודדות והשלמה שזו המציאות. המנגינה שוב פותחת, ונסגרת על הטוניקה בסיכום העצוב והסופי.

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- כתיבת סיפור המשך: מה קרה לילדה, היכן מיכאל, סיטואציות אפשריות.
- ציור התמונות המתוארות בשיר: הפעולות שמתארת הילדה והרגשות שהיא מביעה.

פעילויות במוסיקה:

- השוואת כל המנגינות של השם מיכאל, מתי מגיעה איזו מנגינה (טוניקה, דומיננטה).
- ציור גראפי של מהלך המנגינה על פי עליה, ירידה, חזרה, סקוונצות, סיומי משפטים.
- עיסוק בדינאמיקה ובדרך הביצוע לשיר (מתי שרים חזק, חלש, לאט, מהר, זהיר, עצוב).

פעילויות טקסט-מוסיקה:

- קריאת הטקסט בקול רם, באינטונציה המתאימה לרוחו, ונסיון לחשוב איזה סוג מנגינה מתאים. אפשר לנסות להצמיד מנגינה שמחה וקופצנית יותר, מול רכה, איטית ולירית.
- זיהוי כל המשפטים החוזרים על עצמם, בטקסט, במוסיקה ובשניהם.

השוואה בין לחנים:

- האזנה ללחנים נוספים שנכתבו לאותו השיר (שמוליק קראוס, חוה אלברשטיין).
- האזנה לשיר אחר בשם "מיכאל" של אתי אנקרי, שיחה על משמעות השיר ותחושות המספרת.

משה

מילים: אורי אלוני ואביהו מדינה

לחן: שימי תבורי

מתוך הסנה מתוך האש
בלב מדבר חם ויבש
קראת לי משה משה
לא עוד אדום ואחשה

לך אל עמי בני ישראל
לך ואמור לכל שואל
אלה הם דברי האל
לסבליכם בא הגואל

תן לי לעבור את הירדן
אל הנחלה שאתה נותן
צאן עמך לנהוג בגאווה
לעבוד אותך באהבה

נ נ נ נ

עברתי ים סבבתי הר
כוחי כיליתי במדבר
צמא סבלתי ורעב
שברתי את עגל הזהב

ועל ההר בתוך ענן
באש אוכלת ועשן
את חוקותיך לתמיד
כתבתי על לוחות הברית

היום אני עומד ניצב על הר נבוא
רואה את ארצך שאיליה לא אבוא
הייתי כחולם בראש ההר
על שפתיי תפילה וליבי נשבר

אורי אלוני תמלילן, בעברו כתב הנוער הראשון של השבועון מעריב לנוער ועיתונאי של "העולם הזה", וגם חובב מושבע של מוזיקת רוק ופופ מילדותו. חזונו היה ליצור את מגזין המוזיקה והבידור העברי הראשון ואכן, הוא יצר מגזין מסוג זה ביחד עם שותפו, דוד פז. למגזין קראו

להיטון והוא הוגדר - כשבועון ישראלי בתחום המוזיקה והבידור. המגזין יצא לאור מ-1969 ועד שנות ה-80. באחד הראיונות אודות השבועון אמר אורי אלוני :
"הכתיבה הייתה רהוטה , לא היו קשקושים ... אנחנו לא ירדנו על האמנים, תמכנו בהם...רצינו לטפח אותם."

תקציר מתוך האתר של אלי אשד :

<http://no666.wordpress.com/2008/05/19/%d7%9b%d7%a9%d7%a6%d7%91%d7%99%d7%a7%d7%94-%d7%a4%d7%99%d7%a7-%d7%97%d7%96%d7%a8-%d7%91%d7%aa%d7%a9%d7%95%d7%91%d7%94-%d7%9c%d7%94%d7%99%d7%98%d7%95%d7%9f-%d7%a1%d7%99%d7%a4%d7%95%d7%a8%d7%95>

אביהו מדינה נולד בשכונת שבזי בתל אביב בשנת 1948, זמר ויוצר בולט בזמר המזרחי והים תיכוני בישראל. את הקריירה המוזיקלית שלו כמבצע שירים התחיל בשנת 1981. מדינה תרם רבות בשיריו ובמאבקיו ללגיטימציה התקשורתית של הזמר המזרחי, שנהפך עם השנים לחלק בלתי נפרד מהזמר העברי. בשנת 1993 זכה מדינה בפרס על שרת על מפעל חיים במוסיקה ובשנת 1995 זכה מדינה בפרס אקו"ם על מפעל חיים בתחום המוסיקה הקלה.

תקציר מתוך ויקיפדיה :

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%91%D7%99%D7%94%D7%95_%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%94

שימי תבורי זמר ישראלי מהמצליחים שבזמרי המוסיקה המזרחית והים תיכונית בישראל. תבורי גם הלחין מספר לחנים לשיריו. נולד בנס ציונה בשנת 1953. את צעדיו הראשונים על במות עשה בנעוריו כזמר אירועים ושר באירועים במועדונים. אלבומו הראשון יצא בשיתוף פעולה עם התמלילן והמלחין עוזי חיטמן.

תבורי השתתף בפסטיבל הזמר המזרחי מספר פעמים ובשנת 1993 השתתף באירוויזיון. ב-2003, במסגרת פסטיבל ישראל, התקיים לכבודו של תבורי מופע בבנייני האומה בירושלים, בהשתתפות אמנים שונים, לציון 30 שנות קריירה שלו. אף על פי שתוייג במשך כל שנות הקריירה שלו כ"זמר מזרחי", ניתן להבחין בשיריו, בהשפעתם של השירים הפופולאריים הצרפתיים והאיטלקיים בשנות השישים.

תקציר מתוך ויקיפדיה :

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A9%D7%99%D7%9E%D7%99_%D7%AA%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%99

על השיר "משה" :

השיר מתמקד בגורלו הטראגי של משה רבינו טרם הכניסה לארץ ישראל. משה היה שליח האל לעם ישראל. על פי צו האל ובהנחייתו הוא הוציא את עם ישראל ממצרים, העביר אותו בים סוף,

מסר לעם את לוחות הברית, הנהיג את העם 40 שנה במדבר אך בצו האל לא זכה לעלות לארץ ישראל.

בשיר זה פונה משה אל האל מזכיר לו את כל המעורבות שלו בהכשרת העם לכניסה לארץ ישראל ומבקש ממנו:

”תן לי לעבור את הירדן
אל הנחלה שאתה נותן
צאן עמך לנהוג בגאווה
לעבוד אותך באהבה”

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- מי הדמות המרכזית בשיר?
- אל מי פונה הדמות ומה היא מבקשת?
- האם בקשתה מוצדקת?
- בדקו במקורות, מדוע נענשה הדמות?
- האם גם לכם קרה שמהו שכל כך שאפתם אליו נמנע מכם? כיצד הרגשתם?

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בבצוע שימי תבורי:

<http://www.youtube.com/watch?v=-yPquCtLWFE>

האזינו לשיר:

1. מי שר את השיר?
2. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
3. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
4. האם הלחן שהלחין שימי תבורי לשיר והביצוע של השיר "מצייר" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו.
5. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע המבטא בקשה, תחינה או כל רגש אחר העולה לכם מתוכן השיר או מביצוע

נומי נגה

מילים ולחן : נעמי שמר

רוח קל עובר בלילה,
על גבעת הכרכומים,
בכנפיו יביא בשורה טובה
וכל מיני בשמים.

נומי נומי,
נוגה נוגה,
נומי נומי יקירה,
מעלייך
בשמיים
כוכבים אומרים שירה.

מעלייך בשמים
כוכבים במסילותם
זה לזה ישמיעו זמר,
שלנצח לא ייתם

נומי נומי...

כל הדשא כל העשב,
הגדל במדרונים
יתכסה גם הוא הלילה
בשמיכה של עננים

נומי נומי...

עייפים עצי האשל
העומדים על הירדן
אמא ללי לך לוחשת
זה הזמן להירדם

נומי נומי...

נעמי שמר (1930-2004) מלחינה, משוררת, פזמונאית, זמרת, מתרגמת, מובילה בתחום "שירת הרבים", ישראלית אוהבת הארץ על אנשיה, שפתה ונופיה, מחשובי היוצרים בזמר העברי שלאחר קום המדינה, רבים ממאות השירים שכתבה והלחינה הפכו זה מכבר לחלק בלתי נפרד מהקלאסיקה הישראלית. הרפרטואר שלה כולל בין היתר שירים ליריים ושירים שמחים, שירי זיכרון ושירי חג, שירים לילדים ושירים למבוגרים, שחלקם תורגם לשפות אחרות ומבוצע ברחבי העולם. בנוסף, היא הלחינה שירי משוררים רבים ותרגמה שירים משפות שונות. שירה הנודע ביותר הוא "ירושלים של זהב", שנכתב ובוצע לפני מלחמת ששת הימים והפך בן לילה לשיר הישראלי האהוב ביותר בכל הזמנים.

נעמי שמר נולדה ב-1930 בקבוצת כנרת להוריה רבקה ומאיר ספיר, שהיו ממקימי הקיבוץ. מגיל צעיר עמדה אימה על כישרונה המוסיקלי של נעמי ועודדה אותה ללמוד גינה על פסנתר. בגיל 6 היא כבר ליוותה את חברי הקיבוץ בשירה ומאז דבקה בה היכולת לחבר שירים הניתנים ל"שירת רבים", כפי שכינתה זאת. בשלב מאוחר יותר למדה באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בירושלים ועל ידי מורים פרטיים ממיטב המוסיקאים בארץ. כששבה נעמי לאחר לימודיה לקיבוץ, לימדה ריתמיקה את ילדי הגן וראתה שאין להם מספיק שירים המתארים את עולמם. לכן, כתבה עבורם את שיריה הראשונים.

בשנת 1951 התגייסה לצה"ל ושירתה בפיקוד הנח"ל. לאחר שחרורה כתבה והלחינה שמר שירים לתוכניות טלוויזיה וללהקות צה"ל. בשנות ה-70 הלחינה שמר שירים של משוררים רבים כמו נתן אלתרמן, שאול טשרניחובסקי, חיים נחמן ביאליק, רבי נחמן מברסלב ועוד. מסוף שנות ה-70 ואילך ניכרת בשירה נוכחות הולכת וגוברת של תכנים יהודיים ומסורתיים. בשירה הרבים לאורך השנים היטיבה לחבר בין אנשים, נופים והוויה ישראלית, חיברה בין טקסט גבוה מן המקורות לבין שפת היום יום העדכנית ותיארה ימים ואירועים קטנים לצד רגעים משמעותיים והיסטוריים.

שמר לא הסתפקה בכתיבה והלחנה, ולכל אורך הקריירה שלה הופיעה גם כזמרת. אף שקולה היה רחוק משלמות וביצועיה היו לרוב טובים פחות משל רוב מבצעי, היה חשוב לשמר להימצא במגע עם קהלה ולזכות באהבתו.

בשנת 1983 הוענק לשמר פרס ישראל לזמר עברי. ועדת השופטים כתבה: "פרס ישראל לזמר עברי מוענק לנעמי שמר על שירה, אשר מטבעם מזדמרים בפי כל בזכות איכותם השירית והמוסיקלית, בזכות המיזוג המופלא בין המילה והלחן ובזכות הביטוי הניתן בהם לרחשי לב של העם".

בנוסף הוענק לה תואר דוקטור לשם כבוד מהאוניברסיטה העברית וממכון ויצמן ותואר אזרח כבוד של תל אביב. שמר זכתה גם בפרס ז'בוטינסקי לספרות ולמחקר. נעמי שמר היתה יוצרת מרכזית ושותפה לעשייה המוסיקלית בישראל, שירה מלווים כל רגע בחיינו, בחול ובחג, בשמחה ובעצב, היא שיתפה פעולה עם כותבים וזמרים רבים והגיעה לכל במה אפשרית ולכל בית בישראל. נעמי שמר נפטרה ממחלה קשה בשנת 2004, בחודש תמוז, ונקברה בקבוצת כנרת, ביתה, אך שירה ממשיכים להיות לנו כנכס צאן ברזל, וכך יהיו לדורות הבאים. השיר **נועה** נכתב על ידי נעמי שמר בשנת 1957, לתוכנית של להקת "בצל ירוק", אך הוצא מן המופע ונותר כשיר העומד בפני עצמו. נעמי שמר אמרה לא פעם שנועה היא נעמי עצמה, ושלמעשה כתבה את השיר על חייה כילדה בקיבוץ של פעם, מתחילתם ועד סופם. קצת לפני מותה, ביקשה

נעמי שמר להיקבר בביתה, בקבוצת כנרת, ושבהלווייתה יושמעו ארבעה שירים וביניהם השיר נועה, בביצוע דודו אלהרר.

תקציר מתוך וואלה חדשות :

<http://news.walla.co.il/?w=/562299>

תקציר מתוך ויקיפדיה :

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99_%D7%A9%D7%9E%D7%A8

על השיר "נומי נגה":

השיר "נומי נגה" הוא שיר שכתבה והלחינה נעמי שמר לנכדתה נגה, בתה של הללי. שמר מזמינה את נכדתה נגה להצטרף לייקום כולו לרוח, לגבעת הכרכומים, לכוכבים, לדשא, לעשב, לעצי האשל ולהצטרף אליהם בשנתם. תהליך השניה מלווה ברחשי הטבע, בריחותיו, בשירת הכוכבים ולחישת לילה טוב של האם.

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות :

- למי שרים את השיר?
- מתי שרים לו את השיר?
- אילו חושים משתתפים בשיר? ואת מה הם מתארים בטבע?
- איזו תחושה עולה בכם כאשר אתם קוראים את השיר?
- מה עוזר לכם להרגיש נינוחות וחלק מהטבע?

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בביצוע נעמי שמר :

<http://www.youtube.com/watch?v=RhBxrbP1vGs&playnext=1&list=PLF0C25E7D976051D0>

האזינו לשיר :

1. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
2. מי שר את השיר?
3. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
4. האם הלחן שהלחינה נעמי שמר והביצוע שלה לשיר "מצירים" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו מדוע.
5. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע המתאר נינוחות, קולות טבע ליליים או כל רגש או תחושה אחרת שמעביר לכם

נועה

מילים ולחן: נעמי שמר

נועה נולדה בשדה בין דשא לאבן
נועה היתה כמו אגל של טל
חרצית היא קטפה בשדה
ומן הכותרת תלשה עלעל-עלעל:

כן או לא, כן או לא
אלף שירים ושיר נועה
כן או לא, עלעלי
כן או לא
או אולי

נועה הובילה אותו בין דשא לאבן
נועה נשקה לו עם רדת הטל
והוא בעיניה שלה הציץ חרש-חרש
ובלא מילה שאל:
כן או לא...

נועה הרחיקה נדוד מדשא, מאבן
מתלתליה נמחה לו הטל
ומאה חרציות בשדה צופות אחריה
וכל עלה ישאל:
כן או לא...

נועה היא שם בשדה בין דשא לאבן
שיר אחרון מזמר לה הטל
וכל חרציות השדה יפות הכותרת
בוכות עלעל-עלעל:

כן או לא, כן או לא
אלף שירים ושיר, נועה
כן או לא, אללי
שבה נועה אלי

נעמי שמר (1930-2004) מלחינה, משוררת, פזמונאית, זמרת, מתרגמת, מובילה בתחום "שירת הרבים", ישראלית אוהבת הארץ על אנשיה, שפתה ונופיה, מחשובי היוצרים בזמר העברי שלאחר קום המדינה, רבים ממאות השירים שכתבה והלחינה הפכו זה מכבר לחלק בלתי נפרד מהקלאסיקה הישראלית. הרפרטואר שלה כולל בין היתר שירים ליריים ושירים שמחים, שירי זיכרון ושירי חג, שירים לילדים ושירים למבוגרים, שחלקם תורגם לשפות אחרות ומבוצע ברחבי העולם. בנוסף, היא הלחינה שירי משוררים רבים ותרגמה שירים משפות שונות. שירה הנודע ביותר הוא "ירושלים של זהב", שנכתב ובוצע לפני מלחמת ששת הימים והפך בן לילה לשיר הישראלי האהוב ביותר בכל הזמנים.

נעמי שמר נולדה ב-1930 בקבוצת כנרת להוריה רבקה ומאיר ספיר, שהיו ממקימי הקיבוץ. מגיל צעיר עמדה אימה על כישרונה המוסיקלי של נעמי ועודדה אותה ללמוד גיטרה על פסנתר. בגיל 6 היא כבר ליוותה את חברי הקיבוץ בשירה ומאז דבקה בה היכולת לחבר שירים הניתנים ל"שירת רבים", כפי שכינתה זאת. בשלב מאוחר יותר למדה באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בירושלים ועל ידי מורים פרטיים ממיטב המוסיקאים בארץ. כששבה נעמי לאחר לימודיה לקיבוץ, לימדה ריתמיקה את ילדי הגן וראתה שאין להם מספיק שירים המתארים את עולמם. לכן, כתבה עבורם את שיריה הראשונים.

בשנת 1951 התגייסה לצה"ל ושירתה בפיקוד הנח"ל. לאחר שחרורה כתבה והלחינה שמר שירים לתוכניות טלוויזיה וללהקות צה"ל. בשנות ה-70 הלחינה שמר שירים של משוררים רבים כמו נתן אלתרמן, שאול טשרניחובסקי, חיים נחמן ביאליק, רבי נחמן מברסלב ועוד. מסוף שנות ה-70 ואילך ניכרת בשירה נוכחות הולכת וגוברת של תכנים יהודיים ומסורתיים. בשירה הרבים לאורך השנים היטיבה לחבר בין אנשים, נופים והוויה ישראלית, חיברה בין טקסט גבוה מן המקורות לבין שפת היום יום העדכנית ותיארה ימים ואירועים קטנים לצד רגעים משמעותיים והיסטוריים.

שמר לא הסתפקה בכתיבה והלחנה, ולכל אורך הקריירה שלה הופיעה גם כזמרת. אף שקולה היה רחוק משלמות וביצועיה היו לרוב טובים פחות משל רוב מבצעי, היה חשוב לשמר להימצא במגע עם קהלה ולזכות באהבתו.

בשנת 1983 הוענק לשמר פרס ישראל לזמר עברי. ועדת השופטים כתבה: "פרס ישראל לזמר עברי מוענק לנעמי שמר על שירה, אשר מטבעם מזדמרים בפי כל בזכות איכותם השירית והמוסיקלית, בזכות המיזוג המופלא בין המילה והלחן ובזכות הביטוי הניתן בהם לרחשי לב של העם".

בנוסף הוענק לה תואר דוקטור לשם כבוד מהאוניברסיטה העברית וממכון ויצמן ותואר אזרח כבוד של תל אביב. שמר זכתה גם בפרס ז'בוטינסקי לספרות ולמחקר.

נעמי שמר היתה יוצרת מרכזית ושותפה לעשייה המוסיקלית בישראל, שירה מלווים כל רגע בחיינו, בחול ובחג, בשמחה ובעצב, היא שיתפה פעולה עם כותבים וזמרים רבים והגיעה לכל במה אפשרית ולכל בית בישראל. נעמי שמר נפטרה ממחלה קשה בשנת 2004, בחודש תמוז, ונקברה בקבוצת כנרת, ביתה, אך שירה ממשיכים להיות לנו כנכס צאן ברזל, וכך יהיו לדורות הבאים.

השיר **נועה** נכתב על ידי נעמי שמר בשנת 1957, לתוכנית של להקת "בצל ירוק", אך הוצא מן המופע ונותר כשיר העומד בפני עצמו. נעמי שמר אמרה לא פעם שנועה היא נעמי עצמה, ושלמעשה כתבה את השיר על חייה כילדה בקיבוץ של פעם, מתחילתם ועד סופם. קצת לפני מותה, ביקשה

נעמי שמר להיקבר בביתה, בקבוצת כנרת, ושבהלווייתה יושמעו ארבעה שירים וביניהם השיר נועה, בביצוע דודו אלהרר.

תקציר מתוך וואלה חדשות:

<http://news.walla.co.il/?w=/562299>

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99_%D7%A9%D7%9E%D7%A8

על השיר:

השיר **נועה** נכתב על ידי נעמי שמר בשנת 1957, לתוכנית של להקת "בצל ירוק", אך הוצא מן המופע ונותר כשיר העומד בפני עצמו. נעמי שמר אמרה לא פעם שנועה היא נעמי עצמה, ושלמעשה כתבה את השיר על חייה כילדה בקיבוץ של פעם, מתחילתם ועד סופם. קצת לפני מותה, ביקשה נעמי שמר להיקבר בביתה, בקבוצת כנרת, ושבהלווייתה יושמעו ארבעה שירים וביניהם השיר נועה, בביצוע דודו אלהרר. בשיר ארבעה בתים, המתארים את מחזור החיים על התרחשויותיו: ילדות, נעורים ואהבה, בגרות ופרידה, מוות ושיבה. הבית הראשון הוא הילדות.

"נועה נולדה בשדה בין דשא לאבן" מבטא את הקשר שלה לאדמה, לטבע, לחופש. האבן מבטאת אולי את הקושי שהיה שם, והנוקשות.

"נועה היתה כמו אגל של טל" נכתב במקור: "נועה שטפה את פניה בטל" לזכר ימי ילדותה בקיבוץ, בהם שמעה את הצלצול כשהיא במיטה ובמרוצתה לבית הספר שטפה את פניה בטל. כשאמרו לה שאנשים לא יאמינו לה היא שינתה את המשפט.

החרצית מופיעה ברב בתי השיר כחלק בלתי נפרד מנוף והווי הילדות, בבית הראשון כדי לתלוש את עלי הכותרת שלה.

"כן או לא" מבטא חוסר ודאות, בחירה, ריבוי אפשרויות והוא מוטיב חוזר בשיר, לכל אורך חייה. האפשרות הנבחרת לבסוף היא "אולי", פחות חד משמעית.

הבית השני מבטא את האהבה הראשונה, הנשיקה והשאלה: כן או לא? אוהבת? רוצה? הבית השלישי הוא ההתרחקות, השינוי, המעבר למקום אחר, והחרציות, משפחתה, חבריה, חברי הקיבוץ, מלווים אותה במבטס הדואג והמקווה וכאילו שואלים: יהיה לך טוב? תצליחי? תזכרי? תאהבי? הבית האחרון הוא המוות, הסוף, החזרה הביתה, העצב והבכי, ושוב השאלה כן או לא? את איתנו? את שלנו? מיצית? טוב לך? מנוחתך שלמה? החרציות בוכות, עלעלי, שתפקידם השתנה, הופכים לאלליל, תודה לאל, שבה נועה אלי, נועה חזרה הביתה, אל מקומה, אל נופיה ואהבותיה, אל עצמה.

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- על מי מדבר השיר? מי הדובר? מה הוא מבקש לספר על נועה?
- מי מלווה את חייה של נועה לאורך כל השיר?
- מה אנחנו לומדים על טבעה, אופיה וחייה של נועה?
- נסו לתאר את נועה.

- כמה פעמים מופיע השם נועה בשיר?
- אילו מילים חוזרות בשיר ומה הן מבטאות?

פעילויות במוסיקה:

- מהו אופי שיר? רגוע או קופצני? עצוב או שמח?
- כיצד "מציירת" המנגינה את ההתלבטות בפזמון?
- השוו בין השיר "נועה" ובין שירים דומים ("נועה של היס", "גיא").
- נסו לתאר את נועה באמצעות צבע, צליל, תנועה או בכל דרך אחרת שבאמצעותה תוכלו להביע את דמותה של נועה.

נערה ושמה כנרת

מילים: עמוס אטינגר

לחן: דובי זלצר

לרגליו של ההר,
לחופו של נהר
היא ישבה לבדה,
התדעו מה סודה?
הירדן אז שתק,
החרמון שוב צחק,
רק סיפרה השתיקה
כי היא לו מחכה.

אז רחש ירדן בחלל עוד נשמע
ורחש בכיה של ילדה, אשר שמה -
כנרת, כנרת, כנרת
הרוח לך שר, הרוח לך שר.
ושמש ירדן לך זוהרת,
שוקעת בהר, בהר.

כך חולפות השעות
ועוברות השקיעות,
וכל ערב עצוב
אז קורא לה לשוב.
אבל היא פה תשב
והרוח נושב,
ים דמעות אז ישטוף
מלחייה אל החוף.

אז רחש ירדן, סביב עוד נשמע...

לאורו של היום
לא ראינו פתאום
את דמותה מול ההר,
לחופו של נהר.
מול ירדן וגליו,
מול חרמון ושלגיו,
רק בכיה עוד נותר,
אבל הוא לא חזר.

אז רחש ירדן, סביב עוד נשמע
על ים הדמעות שקראו לו בשמה
כנרת, כנרת, כנרת
הרוח לך שר, הרוח לך שר.
ושמש ירדן לך זוהרת,
שוקעת בהר, בהר.

עמוס אטינגר משורר, פזמונאי, מראיין ומגיש תוכניות ברדיו ובטלוויזיה. נודע בעיקר בזכות תוכנית הטלוויזיה "חיים שכאלה". אטינגר נולד בישראל בשנת 1937, שירת בלהקת פיקוד המרכז, בשנת 1959 התקבל לעבודה ב"קול ישראל". בתוכניתו "חיים שכאלה" אירח אטינגר עשרות אישים ביניהם: עזר ויצמן, גולדה מאיר ועוד. בתוכנית הפתיעו את האורח על ידי דמויות משמעותיות בעברו שהגיעו לתוכנית. האורח היה צריך לזהות אותם טרם כניסתם אל שולחן התוכנית על ידי זיהוי קולם. המשפט שהפך להיות מטבע לשון בעקבות התוכנית הוא: "מה אומר לך הקול הבא?" במשך 30 שנה שודרו בטלוויזיה 80 תכניות של "חיים שכאלה". בשנת 2002 פרש אטינגר לגמלאות מרשות השידור ובשנת 2009 זכה בפרס אקו"ם על מפעל חיים בתחום הזמר העברי למחבר.

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A2%D7%9E%D7%95%D7%A1_%D7%90%D7%98%D7%99%D7%A0%D7%92%D7%A

דובי זלצר מלחין, מעבד ישראלי, מנצח ומורה למוסיקה. חתן פרס ישראל לזמר עברי לשנת ה'תשס"ט. נולד ברומניה בשנת 1932 וכבר בגיל 14 הלחין את המחזמר הראשון שלו שנקרא "ארץ ללא מבוגרים". עלה לארץ בשנת 1948 במסגרת עליית הנוער. זלצר למד מוסיקה ונגינה על פסנתר. בשנת 1950 שנתיים בלבד לאחר עלייתו ארצה, נמנה עם מקימי להקת הנח"ל, התמנה למנהל המוסיקלי והלחין ללהקה את שיריה הראשונים. זלצר למד קומפוזיציה וניצוח באוניברסיטת ניו יורק ניהל וניצח על מספר להקות ותזמורות בארץ ובארצות הברית. הוא הלחין שירים למחזות זמר ולסרטים ישראליים רבים, הוא הלחין מספר סימפוניות. בלחנו שילב זלצר מגוון סגנונות מוזיקליים, מבלדות ועד פופ. בשנת 2007 זכה זלצר בפרס שר התרבות בתחום הזמר העברי למפעל חיים. השופטים נימקו את קבלת הפרס במילים הבאות:

"זלצר הוא אחד היוצרים הפוריים והמגוונים ביותר בשדה הזמר הישראלי... הוא ידע לשקף את ההווה המקומית של ארץ ישראל בלחנים מקוריים ובשירים המושרשים היטב בנוף חיינו. שיריו אהובים, מושרים בערבי שירה בציבור וזוכים לעיבודים חדשים... זלצר הוא מגדולי המלודיסטים... כמו כן תרומתו רבה לשימור תרבות היידיש והלדינו בזכות השירים הרבים שהלחין או עיבד בשפות אלה לאורך השנים."

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%95%D7%91%D7%99_%D7%96%D7%9C%D7%A6%D7%A8

על השיר "נערה ושמה כנרת":

השיר נערה ושמה כנרת הוא שיר אהבה לנופים ו/או לאנשים אהובים שנעלמים. אטינגר בחר בשלוש דמויות נוף שיש ביניהן יחסי גומלין: הכנרת, הירדן והחרמון. שלושת הדמויות הן מקורות מים המפריים אחד את השני. בנוף הארץ ישראלי כמות המים מדלדלת אך בחרמון קיימת כמות שלגים סבירה, הירדן זורם בכמות מים זו או אחרת והכנרת הולכת ונעלמת עם השנים. במרכז השיר נערה ושמה כנרת המתגעגעת למישהו שלא ישוב. גם היא לא שבה למקומה ומחכים לה

שתשוב אך היא יושבת בוכייה וממשיכה לחכות. בסוף השיר היא נעלמת למורת רוחם של הירדן והחרמון. השיר מלא באהבה וערגה לכנרת שגם היא אוהבת ועורגת. למי? למי, לירדן, לאהוב אנושי?! ואולי השיר כולו באמצעות הכנרת מתאר את הדאגה של כולנו תושבי ישראל למאגר הנוסטלגי, שמימיו מתוקים, שנופו מדהים ואפילו תמים ואנו חשים אליו תחושות אנושיות ונעריות וכל כך רוצים לשמר אותו מלא ושופע...

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- מי הדמות המרכזית בשיר?
- מי הדמויות הנוספות הסובבות אותה?
- מי מחכה ולמי בשיר?
- איזו תחושה עולה בכם כאשר אתם קוראים את השיר?
- מדוע לדעתכם בחר אטינגר בדמויות אלה לשירו?

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בביצוע עופרה חזה:

<http://www.youtube.com/watch?v=EzdbZyt2Iwo>

האזינו לשיר:

1. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
2. מי שר את השיר?
3. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
4. האם הלחן שהלחין דובי זלצר והביצוע לשיר "מצירים" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו מדוע.
5. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע המתאר נוף פסטורלי או אהבה וגעגוע למשהו או מישהו שלא יחזור.

רחל של כנרת

מילים: דודו ברק

לחן: אפי נצר

טבל השחר במימי כנרת,
אוושת רוחות קלה וציפורים,
בזהב שולי המים
היא לבדה עוברת,
ועל שיכמה לה טנא מזמורים.

רחל מן התורה,
רחל מן השירה,
רחל אשר עברה במי כנרת.

שקופה שדרת תמר במי כנרת,
שוטפים במ צהריים בהירים,
עם שפירית המים
היא לבדה עוברת,
רוגעת בין שמיים להרים.

רחל מן התורה,
רחל מן השירה,
רחל אשר עברה במי כנרת.

כסוף הערב במימי כנרת,
סירה בדד במים הקרירים,
מחסד נעוריה
היא לבדה חוזרת,
רחל של התורה והשירים.

רחל מן התורה,
רחל מן השירה,
רחל אשר עברה במי כנרת.

דודו ברק משורר, פזמונאי ישראלי ועורך תוכניות רדיו. נולד בשנת 1948 בירושלים, גדל ברחוב עזה 23 בשכונת רחביה לצד שכנים הידועים כאנשי רוח בתרבות הישראלית. על שכונתו המיוחדת, על ילדותו רבת הפעלים והכישורים אותה הוא זוקף לזכות גן הילדים שלמד בו, כמו כן על הוריו שלא חסכו ממנו חוויות תרבותיות גם בימים של חיסרון כיס, כותב ברק את השורות הבאות באתר הבית שלו:

"את מכמוני ילדותי השארתי ברחוב עזה 23, בשכונת רחביה, בירושלים. שכני היו הסופר שלמה צמח, המשוררות לאה גולדברג ומרים ילן שטקליס והקבליסט הנודע גרשום שלום. לצד סופרים, משוררים, אנשי רוח ואנשים טרופי רוח, גילגלתי ילדות של שיר, מחול, משחק ונגינה, ציור ומה לא? וכל זאת בגן "בית הילד" בשכונת טלביה, אצל הגננות חיה ופנינה, ציפורה ומנוחה, סילביה וסרינה, המורה בלהה ומרים וייס המנהלת. הייתי ציר הגן, רקדן הגן, שרתי במקהלת הילדים "פינת הילד". ב"קול ישראל"... שרנו לילדי ישראל את שיריהם של לוי קיפניס ולאה גולדברג, אנדה עמיר פינקרפלד ובלהה יפה, דוד זהבי ומרדכי זעירא, רפאל ספורטה וזאב אהרון, שירי חג ומועד, נוף הארץ וילדות קסומה. גם התיאטרון הילך עלי קסם והורי דאגו לכך שאפקוד אותו גם בימי חסרון כיס."

בנעוריו למד ברק בלט קלאסי ואהב את התרבות התל אביבית שכללה מחזות זמר, סרטי איכות איטלקיים וצרפתיים ופסטיבלי הזמר הראשונים. את שירותו הצבאי התחיל ברק בחיל השריון אך עד מהרה עבר לשרת בגלי צה"ל, לאחר שחרורו מהצבא למד באוניברסיטה העברית ספרות עברית, פולקלור יהודי, אמנות וחינוך, ושב לגור בירושלים. לברק זיקה הדוקה לירושלים כמו גם לארץ ישראל והוא הקדיש להם שירים רבים. הוא מזוהה בעיקר עם שירי ארץ ישראל שכתב אך הוא כתב גם שירים בסגנונות אחרים בהם שירי פופ, שירים מזרחיים, שירים שתורגמו מיוונית ושירי ילדים.

ברק שימש כעורך מוזיקלי ברשת ג' ברדיו במשך 35 שנה ופרש בסוף שנת 2004. הוא פרסם ספרי שירה, ספרי ילדים, ספר מפזמוניו, ערך ספר פזמונים של הלהקות הצבאיות וספר שירי לאה גולדברג וכתב את הספר "פולין בין פאר לאפר" - מסע שורשים לפולין, שם גדלו הוריו. בשנת 1988 זכה בפרס ראש הממשלה ע"ש לוי אשכול ובמרץ 2009 זכה ברק בפרס אקו"ם על מפעל חיים ע"ש אהוד מנור.

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%95%D7%93%D7%95_%D7%91%D7%A8%D7%A7

תקציר מתוך אתר הבית של דודו ברק:

<http://62.219.83.210/dudubarak/welcome.asp>

אפי נצר מלחין ישראלי, מפיק, מחנך ואחד מאבות השירה בציבור בארץ. נולד בישראל בשנת 1932. מתגורר רוב שנותיו על הכרמל שבחיפה. את תחילת דרכו במוסיקה החל בתנועת מחנות העולים. מאוחר יותר שימש כנגן אקורדיון בריקודי עם. נצר למד בבית המדרש למורים למוסיקה והתחיל להלחין מגיל 20. במהלך חייו פועל נצר נמרצות להפצת הזמר העברי הוא הקים מועדוני זמר רבים, חבורות זמר של ארגוני עובדים, עבר מיחידה ליחידה בצה"ל ולימד באדיקות שירים עבריים, לימד מספר שנים מוסיקה בבתי ספר יסודיים ותיכוניים, השתתף בתוכניות רדיו וטלוויזיה ולימד בהם את שירי הזמר העברי. הוא המציא המנונים לערים וחטיבות בצה"ל, ושירים שהלחין מבוצעים בפי מיטב זמרי ישראל. נצר הוציא ספרי שירה המשמשים כשירונים גדולים לשירה בציבור וגם שני ספרי נגינה. את רעיון השירה בציבור בשילוב שקופיות יזם נצר לראשונה. רעיון זה אפשר לו ולמפעילי שירה בציבור נוספים להרחיב את קהל השרים בציבור מקהל מצומצם סביב המדורה אל אולמות גדולים כדוגמת היכל התרבות, בניני האומה והיכל הספורט.

בשנת 2006 הוענק לנצר אות יקיר חיפה, על הלחנת מאות שירים, ייסוד השירה בציבור, ביסוס המונח "חבורות הזמר" והקמת מועדוני הזמר הראשונים בארץ וכן מקהלות רבות של מפעלים ועובדי תעשייה בחיפה.

תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%A4%D7%99_%D7%A0%D7%A6%D7%A8

תקציר מתוך אתר הבית של אפי נצר:

<http://uri.webpoint.co.il/effi-netzer/fbiografy.htm>

על השיר "רחל של כנרת":

השיר "רחל של כנרת" הוא שיר המוקדש לרחל בלובשטיין המשוררת. לאורך השיר עוברת רחל המשוררת דרך נוף ילדותה המשפיע על פריון כתיבתה. בפזמון מקביל אותה ברק לדמות התנכית של רחל אמנו בשורה "רחל מן התורה" ומוסיף לדמותה פאן של קדושה. רחל המשוררת נפטרה ערירית בדמי ימיה ממחלת השחפת. כל כך מעט חיה והספיקה להשאיר לעם ישראל מורשת של שירה עברית. ברק עוטה את דמותה במיסתורין והיא מתוארת כמעט כדמות מיתולוגית השבה מן העבר "רחל מן התורה" חולפת על פנינו "אשר עברה במי כנרת" ונעלמת.

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- מי הדמות המרכזית בשיר?
- מה תוכלו לספר על דמותה לאור מילותיו של השיר?
- למי מקביל אותה המשורר? התוכלו להסביר מדוע?
- איזו תחושה עולה בכם כאשר אתם קוראים את השיר?
- רשמו קווי אופי לשתי הדמויות המופיעות בשיר. העזרו במקורות מידע.

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בבצוע יפה ירקוני ז"ל: <https://youtu.be/6801mKQJx28>
האזינו לשיר:

1. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
2. מי שר את השיר?
3. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
4. האם הלחן שהלחין דובי זלצר והביצוע לשיר "מצירים" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו מדוע.
5. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע המתאר מסתורין, קדושה, רוגע, פיריון או כל רגש או תחושה אחרת שמעביר לכם הטקסט.

שותפים

מילים: שלומית כהן-אסיף

לחן: יוני רכטר

יונתן ואני כבר לא שותפים
יונתן לקח לי את כל הקלפים.
ירדתי לחצר לחפש חבר אחר.
רק בנות שחקו בחצר
ואתן אני לא מסתדר.

כשחזרתי הביתה אמא שאלה:
"איפה היית?"
יונתן הביא לך קלפים
אמר שאתם שוב שותפים."

איזה חבר,
בדיוק כשאני אינני
הוא בא לבקר.

שלומית כהן אסיף נולדה בשנת 1949 בחולון. היא גדלה ונתחנכה בעיר הולדתה. בוגרת אוניברסיטת תל אביב. החלה לפרסם משיריה בהיותה קצינת חינוך בשרות סדיר. פרסמה 45 ספרים לילדים וזכתה ב 15 פרסים ספרותיים, ביניהם: פרס זאב, פרס ראש הממשלה, פרס אקו"ם על מפעל חיים ופרס על שם פניה ברגשטיין. יצירותיה מופקות להצגות ולסרטים מצוירים. שיריה מושרים על ידי מיטב המבצעים בארץ. ב-2002 הוקם גן פסלים בחולון על שם ספרה "הארנב ממושי". שלומית כהן-אסיף זכתה ב-2010 בפרס ביאליק לספרות יפה לשנת תשע"א. הפרס הוענק לה "על מכלול יצירתה לילדים. שיריה וסיפוריה מתאפיינים בפיטיות וברגישות לילד ולעולמו. קולה הוא קול ייחודי ומובחן ביצירה הישראלית לילדים".

יוני רכטר נולד וגדל בתל אביב. הוא החל לנגן על פסנתר בגיל שמונה, וכבר בגיל 16 הלחין את "דמעות של מלאכים" למילותיו של דן מינסטר והקים שלישיית ג'אז. רכטר היה חבר בלהקת חיל התותחנים, שם שירת כקלידן, ולאחר שחרורו הצטרף ללהקת "כוורת". את רוב יצירתו העצמאית יצר רכטר מחוצה ל"כוורת". במקביל לפעילות הלהקה הקים עם אבנר קנר את צמד הרוק "14 אוקטבות" והחל לעבד ולהלחין שירים לזמרים. שיתוף פעולה בולט שלו היה עם אריק איינשטיין לו הפיק והלחין שירים לאלבומיו. כמו כן הוא הפיק אלבומים לאמנים נוספים כמו: גידי גוב, אסתר עופרים, יהודית רביץ, מתי כספי, יצחק קלפטר, מוני מושונוב ובראבא.

ב-1978 היה שותף ליצירת האלבום "הכבש הששה עשר" שהורכב משירי ילדים שכתב יהונתן גפן, להם התאים לחנים שהפכו לקלאסיקה לילדים. בשנת 2009 קיבל רכטר תואר "ד"ר לשם כבוד" מהאוניברסיטה העברית שבירושלים.

המוזיקה של רכטר מתאפיינת במורכבותה ההרמונית וניכרת בה השפעתן של המוזיקה הקלאסית ומוזיקת הג'אז, כמו גם של שירים רוסיים ומלחינים ישראלים שקדמו לו, בעיקר סשה ארגוב. למרות ההרמוניה המורכבת, לעתים קרובות המנגינות פשוטות וקליטות. רכטר עושה שימוש ברבים משיריו במשקלים ומקצבים ייחודיים ומשחקיים. העיבודים של רכטר עשירים ומשלבים לעתים קרובות כלים לא-שגוריים וכלי נגינה קלאסיים; ברבים מעיבודיו תופס הפסנתר מקום מרכזי.

הצעה לפעילויות

פעילויות תוכן:

- מהו הרעיון המרכזי בשיר?
- מה פירוש "שותפים"? מהם החוקים לשותפות במשהו?
- הבית הראשון מורכב מחמש שורות, הבית השני מארבע שורות והבית השלישי משלוש שורות. נקודה לחשובה- מה היתה כוונתה של שלומית כהן-אסיף?
- השוו בין השיר "שותפים" ובין השיר "התפיסות" של שלומית כהן-אסיף.

התפיסות

שלומית כהן-אסיף

רוצה להתפייס עם יונתן

ולא יודע איך.

כותב לו מכתב, כותב את האמת

את הדף מקמט.

אני בחדר מתהלך. צעד גדול, צעד קטן

שורק את השריקה שלי ושל יונתן.

הטלפון מצלצל אני ממחר לענות

אבל זה לא יונתן.

מחייג שלוש ספרות ראשונות

ומהסס

ושוב מרים את השפורפרת וחושב:

איך להתפייס?

אחר כך אני מחייג בלי היסוס

ויונתן עונה: "חייגתי אליך

הקו שלך תפוס."

- האם דרך ההתפיסות שמוזכרת בשיר דומה לדרך שבה אתם הייתם נוהגים לאחר המריבה ופירוק השותפות בשיר הקודם?

פעילויות במוסיקה:

האזינו לשיר: https://www.youtube.com/watch?v=KRLU_NXTIAU

1. בשיר בולטים הפרמטרים המוסיקליים הבאים:

- פתיח אינסטרומנטלי המורכב ממשפט החוזר על עצמו (המשפט השני באוקטבה מעל)
- בפתיח מופיע מוטיב מוסיקלי (ריתמי ומלודי) שמופיע גם בשיר עצמו
- משקל אחיד
- מלודיה פשוטה
- מקצבים מיוחדים

כיצד לדעתכם כל אחד מהפרמטרים וכולם ביחד "מציירים" את אוירת הטקסט?

2. למצוא מקומות נוספים בשיר על מילים מסויימות שבהם "מציירת" המוסיקה מילים ספציפיות.

3. יוני רכטר בוחר בקודה לסיים עם חזרה על שלוש השורות האחרונות של השיר. התוכלו להסביר

מדוע?

4. בסוף השיר הפתעה- מהי?

5.נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע המתאר שותפות, פירוק שותפות, התפייסות נינוחות, או כל רגש או תחושה אחרת שמעביר לכם הטקסט.

שיר לאסף

מילים ולחן: קרן פלס

פריחת הפקאן, המסמר והקיר
חלון אל ירח בגן ערפילי
רק גשם קטן רק משב של אוויר
כי כשהוא לא שמח עצוב גם אצלי
תן עציץ שצומח בו פרח זקן
שכל העלים בו יראו לו שכן
אל תוך אדנית של אוהב לא אוהב
העלים של הלא ינשרו מהלב.

גם עם מקלות בגלגלים
גם אם כל השבילים
עוד לא סלולים
וצריך לעבוד הרבה הרבה הרבה
מעוד שנה לעוד שנה
תצבע את התמונה
במשב של אוויר או בגשם קטן
במסמר ובקיר
בפריחת הפקאן

סופים נסגרים, התחלה שתרחב
בחודש סולח כזה אלולי
רק תן לו בקרים חדשים לעיניו
כי כשהוא לא פוקח חשוך גם אצלי
או עציץ שצומח בו תורן לבן
השיבה היא טובה להזכיר את הזמן
בלב המולה של מרגיש לא מורגש
הדברים השבורים יתחברו מחדש.

קרן פלס (נולדה ב 1979)

קרן פלס גדלה ביבנאל ולמדה בתיכון "בית ירח" בעמק הירדן. בילדותה החלה ללמוד נגינה בפסנתר ובחליל צד. היא ניגנה בתזמורת הילדים ביבנאל ומאוחר יותר בתזמורת הייצוגית של

עמק הירדן, שם גם הייתה הסולנית. בשירותה הצבאי הייתה פלס מאבחנת פסיכוטכנית ולאחר מכן שירתה ב"להקת אט"ל", להקה צבאית המבצעת שירים בסגנון ים תיכוני.

לאחר שירותה הצבאי למדה בבית הספר הגבוה למוזיקה "רימון", שם הכירה את מירי מסיקה ואוהד חיטמן. במהלך לימודיה השתתפה בתחרות "רוק רימון" תחרות להרכבים עם חומר מקורי, בה זכתה פעמיים במקום הראשון. לאחר מכן למדה פלס משחק אצל סופי מוסקוביץ' ובמקביל החלה בכתובת שירים לתיאטרון. במהרה החלה לכתוב שירים למחזות רבים, ביניהם "חתונת הדמים", "טרטיף", "שיץ", "ייתוש בראש" ו"נפוליאון חי או מת". במהלך לימודי המשחק זכתה פלס במלגת הצטיינות של "קרן התרבות אמריקה-ישראל" ובמספר מלגות נוספות של בית הספר במסגרת תחרויות מונולוגים.

בשנת 2005, פרצה קרן לתודעה כמי שאחראית לשני להיטי הענק של מירי מסיקה, "נובמבר" ו"לשם" (שאף נבחר לשיר השנה בגלגל"צ ולאחד השירים המושמעים של 2005). קרן הפכה לכותבת המבוקשת בארץ וכתבה את "תברח" לשירי מימון ואת "ואת" להראל סקעת, עוד להיט שכבש את המצעדים. היא השתתפה במחזמר "הלהקה", המבוסס על סרט הפולחן מ-1979. כבר מהסינגל הראשון שלה, "איתי", אפשר להבין שפלס מאד אוהבת לקרוא לשירים שלה בשמות של אנשים (שמעון השכן, אביתר, איתי, אסף ועוד)

על השיר:

שמו של אסף כלל לא נאמר בשיר, אולם לפי שם השיר מובן שהשיר מוקדש לו. שיר אהבה אופטימי וילדותי. רוב השיר עוסק בעץ פקאן ובפריחה שלו וכולל אפילו קסטיינות (כלי נגינה מעץ) בפזמון. מי שאלרגי לפריחתו של הפקאן יודע שהאביב הגיע. אצל קרן פלס הפקאן אינו מגיע במשמעות של רגישות אלרגית, אלא כחלק מתחושה של התעוררות והתחדשות. הפקאן ופריחתו, גשם קטן, עציץ של פרח זקן, עדנית של אוהב - לא-אוהב. השיר מלא אופטימיות המדבר על התחלה חדשה, למרות ה"מקלות בגלגלים" וה"שבילים הלא סלולים" - מדובר בתחושה טובה של יחסים ואהבה.

הלחן פשוט וקליט, מלא שמחה. התזמור של השיר בסגנון פופ אפרו-קובני קליל ורקיד, עם עיבוד פונקציונאלי כולל אפקטים של קסטיינות, שיר מהסוג שיכול היה להיכתב גם לפני יובל שנים. פלס משוחררת ממגמות אופנתיות.

יש בשיר התייחסות ל"סופים נסגרים", "התחלה", "בחודש סולח כזה אלול", "מעוד שנה לעוד שנה" וגם "דברים שבורים" שיתחברו מחדש. קיימת סתירה בטקסט וזאת משום שפריחת הפקאן אינה מתרחשת בחודש אלול, אלא חודש-חודשיים לאחר מכן.

בשיר יש אסוציאציה למשחק "אוהב לא אוהב" שמשחקים עם עלי הכותרת של הפרח וכאן פלס מדברת על כך שהעלים של ה"לא" ינשרו מהלב.

השיר הינו חלק מאלבום שבו חברה קרן פלס לאחת מאבני היסוד של התרבות הישראלית – היהודית רביץ. בתור ילדה קרן תמיד הסתכלה על יהודית רביץ כעל מודל, זמרת, יוצרת אישה, שכותבת גם לעצמה וגם לאחרים. קרן פלס טוענת שאלבום זה היה עבורה "מסע בארץ, מהילדות בפרבר הצפוני – ביבנאל ועד החיים בלב המרכז הרועש.

מיהו אותו "אסף"? האסוציאציה הראשונה שעולה היא של "שיר מזמור לאסף" מספר תהילים, שלדעת הפרשנים היה המשורר שזימר אותם. אולם ככל הנראה ועד שלא יוכח אחרת, "אסף" מהשיר של קרן פלס הוא אסף דרעי מנהלה האישי של המחברת והזמרת. בקליפ שנעשה לשיר משתתפים אוסף של חברים, ששם אסף (פרט לאחר ששמו אלירז שדה).

הצעה לפעילויות:

פעילויות תוכן:

- תארו את מה שרואה המשוררת מנגד עיניה בעת כתיבת השיר.
- צטטו את סממני העונה שעליהם מדברת המשוררת.
- המשוררת מציינת ניגודים רבים בשיר, מהם באים לבטא?
- האם זהו שיר אהבה אופטימי? צטטו מתוך השיר

פעילויות במוסיקה:

- כיצד לדעתכם אופטימיות זו באה לידי ביטוי בלחן?
- הפתיחה לשיר וכן המעברים נשענים על הרמוניה פשוטה ומוכרת – טוניקה ודומיננטה. האם לדעתכם יש קשר לטקסט שמופיע לאחר מכן?
- התבוננו בקליפ והתייחס לקשר שלו לטקסט שבשיר.
- <http://www.youtube.com/watch?v=wnHqsxtTIYQ&feature=related>
- נסו לתאר את אווירת השיר באמצעות צבע, סימן, צליל, תנועה או בכל דרך אחרת שבאמצעותה תוכלו להביע את תחושתכם ממילות השיר ולחננו.

שיר לשירה

מילים: יהונתן גפן

לחן: קורין אלאל

דברי עכשיו ילדה אני שומעת,
כל העולם מקשיב למלמולך.
דברי, מלאך שלי, אני יודעת
שלא תמיד הקשיבו לקולך.

דברו שפתיים יחפות, דברו עיניים,
כל עוד חלב נוטף מחיוךך.
חבקי את כל פחדי בשתי ידיך,
חבקי דובים גדולים מתוך שנתך.

עולם חדש וטוב אני אתן לך.
כבר במבט כחול את מגלה,
כמה חשוב לראות פתאום חצי ירח
קורץ צהוב מתוך האפילה.

תהיי קטנה מאומה לא יפגע בך.
סיכת פרפר קשורה בשערך.
תהיי קטנה מאומה לא יברח לך.
אני אהיה גדולה גם בשבילך.

דברו שפתיים יחפות דברו עיניים...

יהונתן גפן איש תקשורת ויוצר ומתרגם ישראלי. כיוצר הוא משורר, מחזאי, סופר ופזמונאי. הוא נוהג גם להקריא את פזמוניו במופעים ובאלבומים לצד מוזיקאים השרים פזמונים אלה. כאיש תקשורת הוא קריין, כתב עיתונות, מבקר אמנות, סאטיריקן ופובליציסט. נולד בשנת 1947 במושב נהלל שם גדל והתחנך. התגייס לצנחנים ואחר כך המשיך כקצין מודיעין. את ספר הפזמונים הראשון שלו "שירים שענת אוהבת במיוחד" הוציא בגיל 19 והקדיש אותו לאחותו בת הארבע. עם שחרורו עבר להתגורר בתל אביב שם החל לפרסם כמה משיריו על פי עצת המשורר הנערץ עליו נתן אלתרמן. בשנת 1970 יצא ללימודים בלונדון. לאחר שובו ארצה העלה מופעים רבים המתאפיינים בשירים אשר חלקם מקוריים משלו וחלקם מתורגמים, ובקטעי סטנד אפ משופעים בחצים סרקסטיים כלפי הממסד, הצבא וכל השאר. סימני ההיכר שלו הם בין השאר שנינותו וסגנונו הייחודי - ספק שירה ספק דקלום. גפן כתב מאות שירים ופזמונים מוכרים למבוגרים ולילדים. כמו כן כתב מספר ספרי סיפורת ומחזות. תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%99%D7%94%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9F_%D7%92%D7%A4%D7%9F

קורין אלאל זמרת רוק, מלחינה, מעבדת, נגנית ותמלילנית ישראלית. נולדה בתוניסיה בשנת 1955. התחילה לנגן בגיטרה בגיל 12. נגנה בבית הספר בלהקות שונות, כתבה שירים ולחנים. בשירותה הצבאי הייתה חברה בלהקת פיקוד דרום, בצוות הווי סיני וצוות הווי הנדסה קרבית. לאחר שירותה הצבאי שרה קולות רקע בהקלטות שונות שבו ליוותה את אריק איינשטיין, שלום חנוך, רמי פורטיס, נורית גלרון, צביקה פיק, שמוליק קראוס ואחרים. בשנת 1979 הופיעה לראשונה במופע משלה שהביא אחריו שורה ארוכה של מופעים נוספים. החל משנת 1992 החלה אלאל בנוסף למופיעה להפיק מופעים ואלבומים של זמרים ישראלים אחרים. היצירה המוסיקלית של קורין אלאל נעה בין המוכר והפחות מוכר, המורכב והפשוט, השייך לעבר, לעתיד ולכאן ועכשיו. כיוצרת היא אף פעם לא מנסה להיות "סתם נחמדה" אלא חשוב לה להתחבר למשהו פנימי בתוכה ובכך למסור ולהגיד משהו דרך יצירתה. בשנת 2003 קיבלה אלאל פרס אקו"ם על מפעל חיים בזמר העברי. קולה המיוחד והמחוספס, חכמתה ורגישותה הטקסטואלית והמוסיקלית, שמו אותה במעמד של כבוד בהיכל הזמר העברי. תקציר מתוך ויקיפדיה:

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%9F_%D7%90%D7%9C%D7%90%D7%9C

תקציר מתוך אתר MOOMA:

<http://mooma.mako.co.il/Biography.asp?ArtistId=1303>

על השיר "שיר לשירה":

השיר "שיר לשירה" הוא שיר ערש בו נוסכת האם בטחון על ילדתה הקטנה בד בבד עם כנות ומודעות לפחדים ולמגבלותיו של העולם הגדול. כבר בעודה תינוקת האם מדברת איתה על פחדיה, מעודדת אותה לבטא את עצמה ומציידת אותה בכלים שיסייעו לה להתגבר על פחדיה.

האם מעודדת אותה לחיות את תמימות הילדות ולהישאר קטנה ותמימה כל עוד החיים מאפשרים לה זאת. האם מבחינתה עומדת לצידה גדולה ותומכת. יש לציין כי גפן מצליח לאורך כל השיר להעביר את תמיכתה של האם בבת מבלי לגונן על בתה יתר על המידה.

הצעות לפעילויות:

פעילויות תוכן:

1. קריאת השיר ודיון בשאלות הבאות:

- מי מדבר ואל מי?
- מה תוכלו לספר על כל אחת משתי הדמויות המרכזיות בשיר?
- לאיזה חלק ביום מתאים השיר? הסבירו מדוע.
- איזו תחושה עולה בכם כאשר אתם קוראים את השיר?
- האם גם לכם יש פחדים וחששות? מה עוזר לכם להתגבר עליהם?

פעילויות במוסיקה:

קישור לשיר בביצוע קורין אלאל:

<http://www.youtube.com/watch?v=lzkJI07KGXE>

האזינו לשיר:

1. איזו תחושה מעביר לכם הביצוע לשיר?
2. מתי שרים את השיר לדעתכם? הסבירו מדוע.
3. מי שר את השיר?
4. אילו כלי נגינה מלווים את השירה?
5. האם הלחן שהלחינה קורין אלאל והביצוע שלה לשיר "מציינים" את המילים והאווירה שבשיר? הסבירו מדוע.
6. נסו לאלתר בשירה ו/או בנגינה קטע המתאר פחדים, חששות, בטחון, הקשבה, תמיכה, אהבה או כל רגש או תחושה אחרת שמעביר לכם הטקסט.

לשירים נוספים באתר "שירי ישראל- שמות בשירים":

[/https://www.facebook.com/shemisraeli](https://www.facebook.com/shemisraeli)